

MİLLÎ COĞRAFYA

“Biz Türkiye’de fikir, ruh ve beden sağlığı tam, fikri hür, vicdanı hür, ezilmeyen ve ezmeye hevesli olmayan yüksek bir iradeye sahip, devletin ve milletin geleceğinin sorumluluğunu taşımaya hazırlanan, nefsine güveni olan bir gençlik istiyoruz.”

Alparslan Türkeş

TÜRKİYE'NİN COĞRAFÎ BÖLGELERİ

COĞRAFÎ BÖLGELERE GİRİŞ

a. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi

Türkiye, Kuzey yarımkürede, "Eski Dünya Karaları" adı verilen Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunmaktadır. 36 ve 42 derece kuzey paralelleri ile 26 ve 45 derece doğu meridyenleri arasında yer alır. Yüzölçümü 814 578 km² dir.

Türkiye, Asya'da Sovyetler Birliği, İran, Irak ve Suriye; Avrupa' da Bulgaristan ve Yunanistan ile sınır komşusudur. Yurdumuzun bu devletlerle olan sınırları değişik zamanlarda yapılan antlaşmalarla çizilmiştir. İranla olan sınırimız esas olarak 1639 yılında imzalanan Kasrı Şirin Antlaşması'na dayanır. Diğer komşularımızla olan sınırlarımız ise, Atatürk'ün önderliğinde başlatılan Millî Mücadele sırasında ve sonrasında imzalanan antlaşmalarla belirlenmiştir. Sovyetler Birliği ile olan sınırimız Gümrü (1920), Moskova (1921) ve Kars (1921) Antlaşmaları; Suriye ile olan sınırimız Ankara Antlaşması (1921); Yunanistan ve Bulgaristanla olan sınırimız Lozan **Barış** Antlaşması (1923); Irak ile olan sınırimız ise Ankara Antlaşması (**1926**) çerçevesinde belirlenmiştir. Ancak, Suriye sınırimız bu günkü şeklini, 1939 yılında Hata'yın Anavatana katılması ile almıştır.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan yurdumuzun kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Akdeniz, batısında Ege denizi yer alır. Topraklarımızın kuzeybatı kısmının ortasında ise Marmara denizi ve Boğazlar bulunur. Marmara denizi İstanbul ve Çanakkale Boğazları, önemli deniz yollarımızdır. Karadeniz ve Akdeniz arasındaki bağlantı bu yollarla sağlanır. Karadeniz çevresindeki ülkelerin limanlarından kalkan gemiler bu yollardan geçerek Akdeniz'e ve okyanuslara açılabilirler.

Yurdumuz, ekonomik yapı bakımından dünyanın farklı bölgeleri arasında bulunur. Doğu ve güneydoğusunda zengin petrol yataklarına sahip Orta Doğu ülkeleri yer alır. Söz konusu ülkeler, sahip oldukları bu önemli yer altı kaynağına karşılık, ekonomik bakımdan fazla gelişmemişlerdir. Öte yandan,kuzeybatımızda yer alan Orta ve Batı Avrupa ülkeleri ise, endüstri bakımından gelişmiş ülkelerdir. İşte, ekonomileri böylesine farklı ve birbirine muhtaç bu ülkeler arasındaki bağlantıyı sağlayan en kısa kara ve demir yolları ülkemizden geçmektedir.

Ülkemiz ayrıca eski Asya Türk kültürünün Avrupa'ya, daha sonra da Avrupa'nın ilerlemelerinin Asya'ya yayıldığı bir geçit alanıdır.

Türkiye, tabii kaynaklarının çeşitliliği, elverişli iklimi ve sahip olduğu geniş tarım imkânları sayesinde hızla gelişen bir ülkedir. Ayrıca gelişen endüstrisi, dinamik nüfusu, sağlık ve eğitim alanlarında olumlu yöndeki değişimleriyle sürekli bir kalkınma içerisinde. Bunların yanı sıra, bulunduğu bölgede en sık kara ve demir yolu ağı ile Orta Doğu ülkeleri arasında her yönden güçlülüğü ve gelişmişliği ile dikkatleri üstüne çeken bir ülkedir. Bu gelişmesinde, izlenen Atatürk İlke ve İnkılâplarının şüphesiz önemli rolü vardır.

b. Bölge, Bölüm, Yöre Kavramları

Bölge

Karalar üzerinde yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, nüfus dağılışı ve ekonomik yapı

bakımından birbirinden farklı yerler vardır. Bazı yerler dağlarla, bazı yerler de düzlüklerle kaplıdır. Her zaman yağışlı, sıcak veya kurak iklimlerin etkili olduğu yerlerin yanı sıra bitki örtüsü bakımından sık orman ve bozkırlarla kaplı alanlar da vardır. Karalar üzerinde ekonomik bakımdan tarım veya endüstri faaliyetlerinin ön plânda olduğu farklı yerler de görülebilir. Buna dayalı olarak nüfus bazı yerlerde yoğun bazı yerlerde seyrek. Bu yerlere sahip oldukları özelliklere göre dağlık bölge, endüstri bölgesi, çöl bölgesi, yoğun nüfuslu bölge gibi isimler alırlar. Buna göre; tabiî, beşerî veya ekonomik özellikleri ile diğer alanlardan ayrılan, fakat kendi sınırları içerisinde benzerlik gösteren alanlara bölge denir.

Bölüm

Bir bölge, kendi sınırları içinde tabiî, beşerî ve ekonomik özellikleri bakımından bütünüyle aynı değildir, yer yer bazı farklılıklar gösterir. İşte, kendi içinde benzer özellikleri daha çok olan, bölgeden küçük bu alanlara bölüm denir. Karadeniz Bölgesi'nin "Doğu Karadeniz Bölümü" gibi.

Bu bölüm, her mevsim yağışlı iklimi, gür bitki örtüsü, yoğun kırsal nüfusu ve çay ürünü ile bölgenin diğer bölümlerinden ayrılmaktadır.

Yöre

Yöre, coğrafi özellikleri bakımından kendine özgü görünüşü olan, bölümden daha küçük alanlara denir. Antalya Bölümü'nün "Göller Yöresi" gibi. Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinin her birinin kendi içinde bölümleri olduğu gibi çok sayıda yöreleri de vardır.

Türkiye'nin idarî Bölümleri

Türkiye, idarî bakımdan da bazı bölümlere ayrılır. Buna göre yurdumuz merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafi durumuna, ekonomik şartlarına, kamu hizmetlerinin gereklerine ve ulaşım durumuna bakılarak illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılır. Bunlara Mülkî İdare Bölümleri denir. İl sınırları çizilirken coğrafi bölgelerin belirlenmesinde aranan şartlara tamamıyla uyulmaz. Özellikle ilçe ve bucakların il merkezine yakınlığı, yollarla olan bağlantısı göz önüne alınır. Bu sebeple iller, birbirinden farklı coğrafi bölgelerden toprak almış olabilirler. Çorum ve Tokat illeri gibi.

c. Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri

Coğrafi bölgeleri meydana getiren şartların sıralanışında bölgenin konumu, yer şekilleri, iklimi, bitki örtüsü ile nüfusu ve ekonomik özellikleri başta gelir. Bütün bu özellikler göz önünde bulundurularak 1941 yılında yapılan Birinci Türk Coğrafya Kongresi'nde Türkiye yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Bazı bölgelerimiz, yurdumuzun çevresindeki denizlerin kıyısında bulunur ve bu denizlerin adını alır. Bunlar; Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleridir. Diğer bölgelerimiz ise yurdumuzun iç kısımlarında olup "Anadolu" adı ile anılırlar. Bunlar; İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleridir.

Bölgelerimizin kendi sınırları içinde coğrafi özelliklerin bütünüyle aynı olmadığını, az da olsa bazı farklılıkların bulunduğunu, bunun da her bölge içinde ayrı bölümleri meydana getirdiğini öğrenmiştik. Buna göre yurdumuzun bölge ve bölümleri şöyledir:

1. Karadeniz Bölgesi

- a) Doğu Karadeniz Bölümü
- b) Orta Karadeniz Bölümü
- c) Batı Karadeniz Bölümü

2. Marmara Bölgesi

- a) Yıldız Dağları Bölümü
- b) Ergene Bölümü
- c) Güney Marmara Bölümü
- ç) Çatalca-Kocaeli Bölümü

3. Ege Bölgesi

- a) Ege Bölümü
- b) İç Batı Anadolu Bölümü

4. Akdeniz Bölgesi

- a) Adana Bölümü
- b) Antalya Bölümü

5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

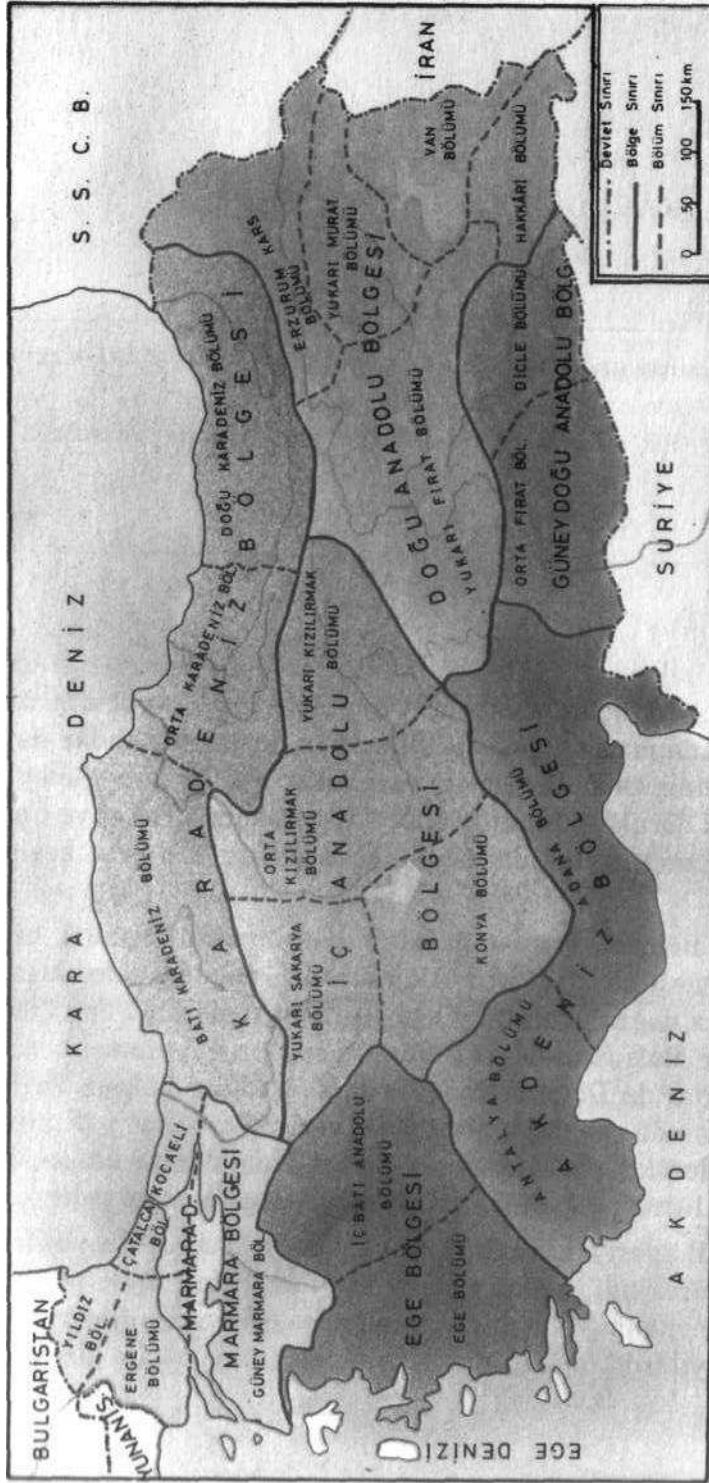
- a) Dicle Bölümü
- b) Orta Fırat Bölümü

6. Doğu Anadolu Bölgesi

- a) Yukarı Fırat Bölümü
- b) Erzurum-Kars Bölümü
- c) Yukarı Murat-Van Bölümü
- ç) Hakkâri Bölümü

7. İç Anadolu Bölgesi

- a) Konya Bölümü
- b) Yukarı Sakarya Bölümü
- c) Orta Kızılırmak Bölümü
- ç) Yukarı Kızılırmak Bölümü

Türkiye'nin coğrafî bölgeleri ve bölümleri..

KARADENİZ BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Karadeniz Bölgesi, Anadolu'nun kuzeyinde adını aldığı deniz boyunca dar bir şerit biçiminde uzanır. Doğuda Türk-Sovyet sınırından başlar, batıda Adapazarı Ovası ile Bilecik'in doğusuna kadar devam eder. Güney sınırı, doğuda Çoruh ve Kelkit vadilerinin güneyinde uzanan dağların doruklarını takip eder. Orta kesimde Tokat ve Corum illerinin bir bölümünü, batıda da Sakarya Irmağı'nın orta kesimini içine alır.

Karadeniz Bölgesi, kapladığı alan bakımından üçüncü büyük bölgemizdir. Genellikle dağlıktır. Dağ sıraları doğuda yüksektir. Bu yükseklik batıya doğru azalarak Orta Karadeniz Bölümü'nde 2000 m'nin altına düşer. Batı Karadeniz Bölümü'nde yeniden yükselir. Ancak batıdaki bu dağlar da Doğu Karadeniz dağları kadar yüksek değildir. Bu dağlar arasında ve kıyı şeridinde verimli ovalar yer alır. İç kesimlerden gelerek Orta Karadeniz Bölümü'nde denize ulaşan Kızılırmak ve Yeşilirmak ağzlarında bir delta oluşturmuşlardır.

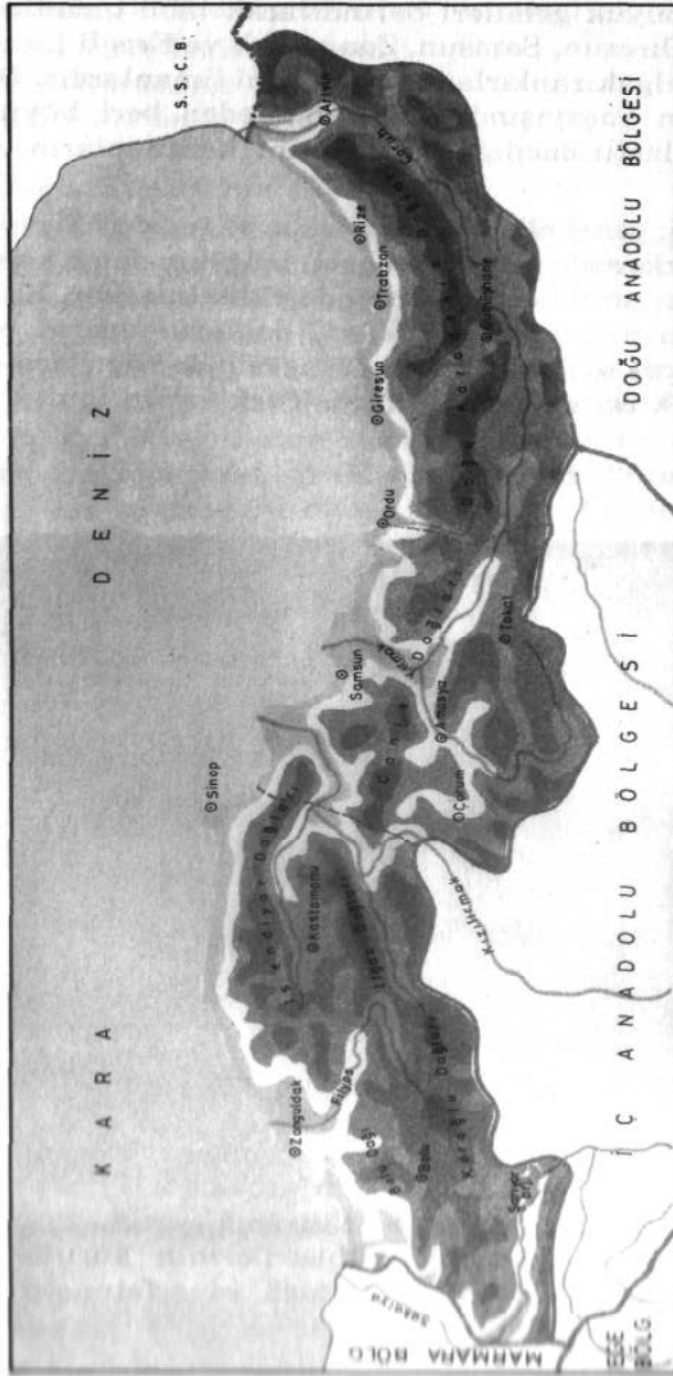
Karadeniz Bölgesi'nde dağlar kıyıya paralel uzanır. Bu yüzden bu kıyılarımız boyuna kıyı özelliğini taşır. Kıyılar, Kızılırmak ve Yeşilirmak ağzında meydana gelen deltalar dışında çoğu yerde diktir. Küçük koylar hariç kıyılarda önemli girinti ve çıkıntılar yoktur. Bu yüzden bölge, Sinop dışında büyük gemileri barındıracak tabii girintilerden yoksundur. Trabzon, Giresun, Samsun, Zonguldak ve Ereğli Limanları, bu kıyılarımızda dalgakıranlarla korunan sunî limanlardır. Denizciliğin bölge halkının yaşayışındaki önemi öteden beri büyüktür. Balıkçılık ve deniz ulaştırmacılığı ile hayatını kazananların sayısı çoktur.

Karadeniz Bölgesi, genel olarak her mevsim yağışlıdır. Mevsimler arasındaki sıcaklık farkı azdır. Bunun sebebi, bölgenin deniz kenarında oluşu ve dağların kıyının hemen gerisinde yükselmesidir. Karadeniz üzerinden gelen nemli hava kütleleri, dağların denize bakan yamaçlarında yükselerek yoğunlaşır ve her mevsimde yağışlara sebep olur. İklimin bu karakteri sayesinde bölge, Türkiye'nin tabii orman alanıdır.

Karadeniz Bölgesi nüfusu çok olan bir bölgemizdir. Bölgenin tarım alanları sınırlı olmasına rağmen nüfusun büyük bir kısmı yine de tarımla uğraşır. Son yıllarda bölgede endüstrinin gelişmesi, özellikle doğuda çay, batıda da demir-çelik endüstrilerinin kurulması bu bölgeden başka bölgelere olan göçleri kısmen yavaşlatmıştır.

Karadeniz Bölgesi üç bölümde incelenir:

- a. Doğu Karadeniz Bölümü
- b. Orta Karadeniz Bölümü
- c. Batı Karadeniz Bölümü

Karadeniz Bölgesi.

a. Doğu Karadeniz Bölümü

Doğu Karadeniz Bölümü, doğuda Sovyetler Birliği sınırından başlayıp batıda Ordu'nun doğusunda Melet çayına kadar devam eder. Bölüm kıyı şeridini ve bu kıyının gerisindeki alanı içine alır. Bölgenin en dağlık bölümü burasıdır. Dağlar, kıyıdan içeriye doğru iki sıra oluşturur. Birinci sırayı oluşturan Giresun ve Rize Dağları, kıyının hemen gerisinde doğuya doğru yükselerek uzanır. Giresun Dağlarında yükselti 3000 metreyi bulur. Rize Dağlarında ise 3500 metreyi aşar, hatta 4000 metreye yaklaşır (Kaçkar Dağı 3932 m). Bu sıra dağların güneyinde dar ve uzun bir oluk biçimindeki Çoruh ve Kelkit vadileri yer alır. Yerkabuğundaki kırıklar boyunca uzanan bu vadiler yurdumuzun en çok sarsılan alanlarındandır. Çoruh-Kelkit oluşunun güneyinde, bölümün güney sınırını oluşturan Çimen, Kop, Mescit, Akdağ ve Yalnızçam dağları yer alır. Bu dağların yükseklikleri de yer yer 3000 metreyi aşar.

Eğimin fazla, toprağın killi, yağışların da bol olması bölümde toprak kaymalarına (heyelan) sebep olur. Buradaki Tortum gölü ve Sera gölü heyelan sonucunda meydana gelmiştir.

Doğu Karadeniz Bölümü'nde dağlar kıyının hemen gerisinde yükselir. Bu yüzden kıyıdaki düzlükler çok dardır. Ayrıca kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşım da oldukça zordur. Bağlantı, ancak bazı geçitlerle sağlanır. Bunlardan en işlek olanı Trabzon'un güneyindeki "Zigana Geçidi"dir.

Kıyı ile iç kesimler arasında iklim ve bitki örtüsü de farklıdır. Kıyı şeridinde Türkiye'nin tipik Karadeniz iklimi hüküm sürer. Her mevsim yağışlıdır. Yaz kuraklığı belirsizdir. Rize'de ortalama yıllık yağış tutarı 2500 mm yi bulur. Buna bağlı olarak bitki örtüsü, gür ve sık ormanlardır. İç kesimlere gidildikçe, iklim sertleşir, yerini kara iklimine bırakır. Kışların uzun ve karlı geçtiği bu bölümlerde orman seyrekleşir, bazı kesimler bütünüyle çıplaklaşır.

Karadeniz Bölgesi'nde kır nüfusunun en yoğun olduğu yerler, bu bölümün kıyı şeridindedir. Halkın çoğu köylerde yaşar. Bölümün başlıca şehirleri de kıyıda sıralanmıştır. Bunlar doğudan batıya Rize, Trabzon ve Giresun'dur. Bu şehirlerin en büyüğü Trabzon'dur. Çok eski bir şehir olan Trabzon, tarihî İran transit yolunun Erzurum

Yaylası'ndan geçerek Zigana geçidi vasıtasıyla denize ulaştığı yerde kurulmuştur. Bu gün modern limanı ile bir ticaret, Karadeniz Teknik Üniversitesiyle de bir eğitim ve kültür merkezidir.

Bölümün kıyı şeridi Türkiye'de de kır nüfusunun en yoğun olduğu yerdir. Ancak toplu köyler azdır. Köy evleri, araziye tek tek serpilmiştir. Bazen 5-10 ev bir mahalle oluşturacak şekilde kümelenmiştir. Köyler arasında kesin bir sınır yoktur. Bu türlü yerleşmenin başlıca sebebi, ekilebilen arazinin küçük parçalar halinde yamaçlara dağılmış olmasıdır. Buna karşılık iç kesimlerde köyler daha topludur. Ancak buralarda nüfus yoğunluğu daha azdır. Bu kesimin başlıca şehirleri ise Gümüşhane, Bayburt ve Artvin'dir. Bu şehirler, kıyıdaakilere göre daha küçüktür.

Bölümün kıyı şeridinde yağışların her mevsime dağılmış olması, buğdayın yerini mısırın almasına sebep olmuştur. Mısır, besin maddesi olmak yetiştirilen önemli bir tarım ürünüdür.

Yetiştirilen diğer ürünler tütün, patates, soya fasulyesi ve fasulyedir. Ayrıca elverişli iklimi sayesinde Rize dolaylarında turuncgiller (özellikle mandalina ve portakal) de yetiştirilir. Ancak kıyı kesiminin en önemli ürünü çay ve fındıktır. Bol yağışlı iklimde ve fazla yıkanmış kireçsiz topraklarda iyi gelişen çay, Giresun'dan Sovyetler Birliği sınırına kadar uzanan kıyı şeridinde yetişir. Bu gün bu alanda önemli oranda mısır tarımının yerini alan çay, ekonomik değeri yüksek bir bitkidir. Halkın başlıca gelir kaynağıdır. Yurdumuzun çay ihtiyacının tamamı buradan karşılanır. Bölümde çay işleyen ve pazarlamaya hazırlayan çok

sayıda fabrika ve atölye vardır. Çay Kurumunun (Çay Kur) merkezi Rize'dedir. Üretilen çayın bir kısmı ihraç edilmektedir.

Bölümün diğer önemli ürünü fındıktır. En iyi fındıklar Ordu ile Trabzon arasındaki alanda yetişmektedir. Ilık, nemli bir ortamda ve humuslu, killi topraklarda iyi yetişen fındık, halkın başlıca gelir kaynağıdır. Eskiden beri çeşitli ülkelere ihraç edilen fındıktan büyük

gelir sağlanmaktadır. Fındık alım ve satım işlerini gerçekleştirmek üzere Giresun'da Fındık İstihsal Kooperatifleri Birliği (FİSKO BİRLİK) kurulmuştur.

Hızlı nüfus artışı, arazinin çok parçalanmış olması ve ekim sahalarının azlığı, bölümde geçim problemleri doğurmuştur. Bu yüzden kıyı şeridinde halkın bir kısmı denizciliğe yönelerek geçimlerini balıkçılık ve özellikle deniz ulaştırmacılığıyla sağlamaktadır. Halkın bir kısmı da başka bölgelere göç etmektedir. Ancak son yıllarda bölümde endüstri kuruluşlarının artması ile göç edenlerin sayısında bir azalma olmuştur.

İç kesimlerde nüfus dağılışı olduğu gibi, tarım ürünlerinde de farklılıklar görülmektedir. Burada tarım ürünlerinin çeşidinde bir azalma göze çarpar. En çok buğday ve arpa yetiştirilir. Hayvancılık da yapılır.

Doğu Karadeniz Bölümü'nde işletilen en önemli yer altı kaynağı Artvin yakınlarındaki Göktaş (Murgul)'ta çıkartılan bakır madenidir. Türkiye'de üretilen bakırın yarısı buradan elde edilir. Göktaş yöresinden çıkartılan bakırlar aynı yerdeki fabrikada ve Samsun Bakır İşletmelerinde işlenmektedir.

Bu bölüm, gür ormanları, yaylaları, şifalı suları ile yurdumuzun cennet köşelerinden biridir. Trabzon'daki Atatürk Köşkü, Maçka'daki Sümela Manastırı ile Tortum Çağlayanı da bölümün önemli turizm değerlerindendir.

b. Orta Karadeniz Bölümü

Karadeniz Bölgesi'nin bu bölümü, Melet çayından Sinop'un doğusuna kadar olan kıyıları ve bu kıyıların gerisindeki geniş alanı kaplar. Doğu Karadeniz Bölümü'ne göre güneye daha fazla sokularak Tokat ve Çorum illerinin büyük bölümleri ile Amasya ilinin tamamını içine alır. Yer şekilleri bakımından Doğu Karadeniz Bölümü'ne göre daha sade görünümlüdür. Burada yükseltiler azalmış, kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım kolaylaşmıştır. Orta yükseklikteki Canik dağları kıyı boyunca uzanır. İç kesimlerdeki dağlar ise batıya doğru birbirinden ayrılarak uzanırlar. Bu dağlar geniş vadilerle parçalanmıştır. Burada tarıma elverişli alanlar daha çoktur. Kızılırmak'ın aşağı kesimi ile Yeşilirmak ve büyük kolu olan Kelkit'in aşağı kesimi bu bölümde yer alır. Kızılırmak ve Yeşilirmak, Karadeniz'e ulaştıkları yerde büyük birer delta oluşturmuşlardır. Yeşilirmak ağzında Çarşamba, Kızılırmak ağzında ise Bafra Ovaları meydana gelmiştir. Bu bölümde yağışlar doğu bölümüne göre daha azdır. Yıllık yağış tutarı 1000 mm nin altındadır. Çünkü buradaki dağlar, doğudaki kadar yüksek değildir. Denizin etkisi iç kesimlere kadar sokulabilmektedir. Bu durum, kıyı ile iç kesimler arasındaki iklim farklarının, Doğu Karadeniz Bölümü kadar belirgin olmamasını sağlamıştır. Bu bölümde ormanlar doğu bölümüne göre daha azdır. Yamaçlarda bozulmuş orman ve fundalıklar yer alır. Dağların fazla yüksek olmayışı, kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı da kolaylaştırmıştır.

Bu bölüm de sık nüfusludur. Fakat yoğunluk Doğu Karadeniz Bölümü'nün kıyı şeridindeki kadar fazla değildir. Nüfus daha çok iç kesimlerdeki ovalarda, verimli tarım alanlarında toplanmıştır. Kıyıda kurulmuş en büyük şehir Samsun'dur. Samsun, eski çağlardan beri İç Anadolu'nun Karadeniz'e açılan kapısıdır. Karadeniz kıyılarının en büyük ve en canlı liman şehri, büyük bir ticaret ve endüstri merkezi (sigara, bakır işleme, besin vb.) olan

Samsun, 19 Mayıs Üniversitesi' nin açılması ile de bir kültür merkezi olmuştur.

Kıyıdaiki öteki şehirler nispeten küçüktür. Başlıcaları Ordu, Bafra ve Çarşamba'dır. Bölümün diğer şehirleri iç kesimlerde olup orta büyüklüktedir. Tokat, Çorum, Amasya, Merzifon, Turhal ve Zile başlıcalarıdır.

Samsun, Millî Mücadelemizde önemli bir yere sahiptir. Çünkü Atatürk, yurdumuzu işgalcilerden kurtarıp bağımsız bir devlet kurma mücadelesini 19 Mayıs 1919'da burada başlatmıştır. Mustafa Kemal, Samsun'dan sonra Havza'ya gelmiş, Millî Mücadele konusundaki kesin kararını Türk milletine ilk defa burada açıklamıştır. Hemen ardından gittiği Amasya'da yayınladığı genelge ile de vatanın bütünlüğünün ve milletin bağımsızlığının tehlikede olduğunu belirterek, milletin bağımsızlığının yine milletin azim ve kararıyla kurtarılacağını söylemiştir. "Amasya Genelgesi" adıyla anılan bu genelge, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yer alan çok önemli bir belgedir. Bu bakımdan Havza ve Amasya şehirleri Millî Mücadele tarihimizde ayrı bir yere sahiptir.

Orta Karadeniz Bölümü önemli bir tarım alanıdır. İki büyük delta ovası ile içteki çöküntü ovaları ve vadi tabanları ekime-dikime elverişli alanları oluştururlar. İklimin de tarıma uygunluk göstermesi, burada çok çeşitli ürünlerin yetişmesini ve bol ürün alınmasını sağlamıştır. Kıyı kesiminde mısır ve fındık, iç kesimlerde buğday ve şeker pancarı tarımı önem kazanır. Hem kıyıda, hem içteki ovalarda önemli gelir kaynaklarından biri de tütündür.

Bölüm, yer altı kaynakları bakımından zengin değildir. Sadece Çeltek (Amasya ili)'te linyit yatakları vardır.

Her yıl açılan Samsun Fuarı ve kıyı şeridindeki plajlar, bölgenin turizm değerleridir.

c. Batı Karadeniz Bölümü

Bu bölüm, Kızılırmak deltasının batı kenarından başlayıp Adapazarı ve Bilecik'in doğusuna kadar uzanır. Güneyde Ilgaz ve Köroğlu dağlarını içine alır. Bölüm genel olarak dağlıktır. Bu dağlar kıyıdan içerilere doğru üç sıra halinde uzanır. Bunlar kuzeyde Küre dağları, Güneyde Bolu-Ilgaz dağları, daha güneyde de Köroğlu dağlarıdır. Bu dağlar arasında yer yer genişleyen vadiler ve ovalar vardır. Düzce, Bolu, Kastamonu Ovaları bunlardandır.

Genel olarak kıyı şeridi bol yağış alır. Yıllık yağış tutarı 1000-1200 mm arasındadır. Kış sıcaklıkları düşük, donlu günler fazla; yazlar serindir. Buna karşılık iç kesimler daha az yağışlıdır. Yaz kuraklığı daha belirgin olup kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Yenice (Kilyos) ve Bartın Çayı bölümün önemli akarsularıdır. Bartın Çayı, denize döküldüğü yerden 7 km içeriye kadar, üzerinde küçük gemilerin işleyebildiği yurdumuzun tek akarsuyudur.

Batı Karadeniz Bölümü Türkiye'nin sık nüfuslu alanlarından. Kıyı kesiminde, özellikle Zonguldak yöresinde yoğunluk fazladır. İç kesimlerde ise nüfus daha çok vadilerde ve ovalarda toplanmıştır. Bölümün en büyük şehri, kıyıda yer alan ve önemli bir liman şehri olan Zonguldak'tır. Zonguldak, demir yolu ile Anadolu'nun iç kesimlerine kadar bağlanmıştır. Bu şehir, maden kömürü yataklarının ortaya çıkması ile hızla gelişmiştir. Karadeniz Ereğlisi'nden Amasra'ya kadar geniş bir alana yayılmış bulunan maden kömürü yataklarında, 1 milyar ton civarında kömür rezervinin olduğu tahmin edilmektedir. Bu havza, Türkiye'nin tek maden kömürü havzasıdır. Bu maden kömürü yatakları, Sovyetler Birliği dışında hiç bir komşumuzda yoktur. Üretilen maden kömürleri demir yolu ile yurdumuzun her tarafına gönderilmektedir.

Kıyı şeridinin orta büyüklükteki başlıca diğer şehirleri Sinop ve Ereğli'dir. Sinop Limanı, Karadeniz kıyılarının tek tabii limanı olmasına rağmen, güney kesiminin dağlık olması, ard ülkesi ile bağlantısını zorlaştırmış ve limanın gelişmesini engellemiştir. Ereğli, Türkiye'nin

ikinci demir-çelik fabrikasının kurulduğu yerdir. İç taraflarda yer alan şehirler de orta büyüklüktedir. Bunların başlıcaları; Kastamonu, Bolu, Düzce, Tosya, Bartın ve Karabük'tür. Karabük, demir-çelik endüstrisinin kurulması ile büyük bir gelişme göstermiştir. Türkiye'de ilk demir-çelik fabrikası burada kurulmuştur.

Kastamonu, Atatürk'ün 25 Ağustos 1925 tarihinde kıyafet değişikliğini başlattığı şehir olması bakımından da tarihî bir öneme sahiptir.

Bu bölümün diğer yer altı zenginliği de Küre bakır yataklarıdır. Buradan çıkarılan bakır cevheri Samsun Bakır İşletmeleri'nde işlenir.

Batı Karadeniz Bölümü'nün tarım ürünleri arasında mısır, buğday, pirinç, tütün, şeker pancarı başta gelir. Fakat üretimleri az olup çok yerde yörenin ihtiyacını ancak karşılar. Düzce dolaylarında tütün tarımı önemlidir. Taşköprü ve Kastamonu dolaylarında şeker pancarı ve kenevir üretilir. Pirinç üretimi daha çok Devrez çayı vadisinde yapılır.

Batı Karadeniz bölümünde yağışların bol olması sebebiyle gür ormanlar geniş yer tutar. Ormancılık, önemli gelir kaynaklarından. Ayancık, Cide, Kastamonu, Bolu, Bartın ve Düzce'de kereste, Çaycuma ve Taşköprü'de de kâğıt fabrikaları vardır.

Yurdumuz için ekonomik değeri büyük olan ormanlar, aynı zamanda toprak sürüklenmesini (erozyon) önlemeleri bakımından da büyük önem taşırlar. Ormanlar devletin malıdır. Onları koruma ve geliştirme işi, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığına aittir. Ancak, ormanların bakımı ve korunması hepimizin millî görevleri içindedir. Ormana yakın olan köylerde, tarla ve bahçe açmak için zamanla ağaçlar ortadan kaldırılarak ormana zarar verilmiştir. Bu arada yangınlar da ormanlara büyük zarar vermektedir. Orman köylerinde tarıma elverişli alanlar oldukça azdır. Bu yüzden hayvancılıkla uğraşırlar. Orman köylerinin geçimi, su, yol ve ulaşım gibi ihtiyaçları giderilmeye çalışılmaktadır.

Bolu'daki Abant Gölü ve Yedi Göller Millî Parkı, kaplıcalar, Düzce'de içmeceler, kıyıdaki plajlar, Türk sanat eserleri bakımından önem taşıyan tarihî Safranbolu evleri, kış sporlarının yapıldığı Bolu (Kartalkaya) ve Ilgaz dağları bölümün turistik değerleridir.

MARMARA BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Marmara Bölgesi, yurdumuzun kuzeybatısında adını aldığı denizin çevresinde yer alır. Trakya yarımadasının bütününü içine alarak, doğuda Adapazarı ve Bilecik'in doğusuna kadar uzanır. Bölge sınırı, güneyde Uludağ ile Edremit Körfezi kenarındaki Kazdağ'ının kuzey yamaçlarını takip eder. Bölge bu iki yükseklik arasında Susurluk Havzası boyunca güneye doğru sokularak Balıkesir Ovası'nı içine alır. Gökçeada ve Bozcaada da bu bölgenin sınırları içindedir. Alan bakımından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden sonra ikinci küçük bölgemizdir. Doğuda Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu, güneyde Ege Bölgesi, kuzeybatıda Yunanistan ve Bulgaristan ile komşudur.

Bölgede yer alan Marmara denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları yurdumuzun önemli deniz yollarıdır. Bu yollar Karadeniz çevresindeki ülkeleri Akdeniz'e ve okyanuslara bağlar.

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile Boğazlarımız galip devletler tarafından işgal edilmişti. Fakat Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Antlaşması ile Boğazlar silâhsızlandırılarak Türk Devleti'ne bırakıldı. Daha sonra imzalanan Montrö Antlaşması (1936) ile bütün sınırlamalar kaldırıldı ve Türk Devleti Boğazlara tamamen sahip oldu.

Marmara Bölgesi, bölgelerimiz arasında ortalama yükseltisi en az olanıdır. Bölgede kuvvetli engebelerin olmaması yüzünden ulaşım kolay olmaktadır. Uludağ, bölgenin tek yüksek dağ kütlesidir (2543 m). Aşınmış tepelikler ve dalgalı arazi bu bölgemizde geniş yer

tutar. Kuzeyde Ergene havzası, Trakya'nın büyük bir kısmını kaplar.

Bu bölgede denize dökülen akarsularımız Meriç, Sakarya ve Susurluk' tur. Anadolu yakasında yer alan Sapanca, İznik, Ulubat, Kuşgölü (Manyas) bölgenin başlıca gölleridir.

Marmara Bölgesi, komşu bölgelerin farklı iklimleri arasında özellikle yağış rejimi bakımından geçiş alanıdır. Burada genellikle Akdeniz ve Karadeniz iklim özellikleri görülür. Bölgenin güney bölümü ile Marmara denizi kıyıları Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Ancak, yaz süresi Akdeniz iklimindekinden kısadır. Yaz sıcaklıkları da yine Akdeniz ve Ege Bölgelerindeki kadar değildir. Kış mevsimi de daha soğuk ve kar yağışlıdır. Bölgenin Karadeniz kıyılarında Karadeniz ikliminin etkileri görülür. Ergene havzasında ise kara ikliminin özellikleri belirir. Akdeniz ikliminin etkisi altında kalan alanların, alçak kesimlerinde maki, yüksek kesimlerinde ise ormanlar yer alır. Bölgenin Karadeniz kıyılarındaki ormanları birçok yerde tahrip edilmiş olmasına rağmen yine de geniş yer tutar. Kara ikliminin görüldüğü Ergene havzası ise kurakçıl ot toplulukları veya seyrek ağaçlıklarla kaplıdır.

Bölgede ekim-dikim alanları geniştir. Tarım ürünleri de çok çeşitlidir. Her türlü tahıl, endüstri bitkileri ve meyveler bölgede yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir. Ancak elde edilen ürünler, bölge nüfusunun kalabalık olmasından dolayı ihtiyacı karşılayamamaktadır. Çalışan nüfusun yarısı tarımla uğraşır.

Marmara Bölgesi, yurdumuzun endüstrileşmesinde öncülük yapmıştır. Bölgenin önemli gelir kaynakları, endüstri, ticaret, sermaye, bankacılık, ulaştırma ve turizmdir. İşte bu elverişli ekonomik durumuyla bölge, diğer bölgelerimizden farklıdır. Ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği Marmara Bölgesi'nin, Türkiye'nin en yoğun nüfuslu bölgesi olmasını sağlamıştır. Buraya yurdun her tarafından göç olmaktadır. Ancak bölgenin her yeri aynı yoğunlukta değildir. Yıldız dağları ve Güneybatı Trakya tenhadır. Bölgede şehirleşme oranı oldukça yüksektir. Nüfusun yarısından çoğu şehirlerde yaşar. İstanbul, bölge nüfusunun yarısından fazlasını barındırmaktadır.

Bu bölgemizde yüksek öğretim kurumlarıyla okur-yazarların sayısı çoktur. Ayrıca endüstri kuruluşları da yoğundur. Türkiye'de üretilen enerjinin büyük bir kısmı bu bölgemizde tüketilir. Bütün bu özellikleri ile Marmara Bölgesi, Türkiye'nin en zengin ve en gelişmiş ekonomiye sahip bölgesidir. Bu yüzden yurdumuz millî gelirinin büyük bölümünü burası sağlamaktadır.

Marmara Bölgesi'nin birbirinden farklı dört bölümü vardır:

- a. Yıldız Dağları Bölümü
- b. Ergene Bölümü
- c. Güney Marmara Bölümü
- ç. Çatalca-Kocaeli Bölümü

a. Yıldız Dağları Bölümü

Bu bölüm, Marmara Bölgesi'nin kuzeyini içine alır. Orta yükseklikteki Yıldız dağları Karadeniz kıyısı boyunca uzanır. Bölümde iklim nemli, kışlar sert ve kar yağışlıdır. Yıldız dağlarında, iyi korunmuş ormanlar geniş yer tutar. Halkın geçim kaynaklarının başında ormancılık ve orman ürünleri gelir. Yıldız dağları eteklerinde hayvan beslenir; mandıracılık yapılır. Tarım, bu dağların güney eteklerindeki düzlüklerde yapılır.

Bu bölüm bölgenin en tenha ve sapa bölümlerinden biridir. Bölümün başlıca şehirleri; Kırklareli, Vize ve Saray'dır.

b. Ergene Bölümü

Bu bölüm, Ergene ırmağı havzasını içine alır. Kuzeyde Yıldız dağları, güneyde Korudağ ve Tekirdağ ile çevrilmiştir. Orta yükseklikteki bu dağlarla çevrili bir çanak durumunda olan havza, batıda Meriç ırmağına doğru genişler. Buna karşılık doğuya doğru daralır. Büyük bölümü yan yana sıralanmış sırtlar, bunlar arasında fazla derin olmayan vadiler ve düzlüklerden meydana gelir. Meriç nehri boyunca taşkın ovaları uzanır.

Burası, bölgenin en soğuk, en az yağış alan ve bitki örtüsü bakımından en fakir olan bölümdür. Kışlar şiddetli ve kar yağışlıdır; yazlar kuraktır. Ancak yer şekillerinin elverişliliği, topraklarının verimli olması buranın önemli bir tarım alan olmasını sağlamıştır. Ay çiçeği, buğday, şeker pancarı, üzüm, kuş yemi ve taşkın ovalarda yetiştirilen pirinç başta gelen tarım ürünleridir. Özellikle ay çiçeği üretimi, Türkiye üretiminin % 74'ünü oluşturur. Hayvancılık da gelişmiştir.

Avrupa'dan gelen kara yollar, Edirne'de birleşir, oradan da İstanbul' a ulaşır. Demir yolu da aynı paralelde devam eder. Bu yollar, Edirne ve özellikle Çerkezköy çevresinde endüstrinin gelişmesine imkân hazırlamıştır. Bölümün önemli şehirlerinden Edirne, Babaeski, Lüleburgaz,

Alpullu ve Çorlu bu yol şeridi üzerinde, Tekirdağ ise Marmara denizi kıyısında kurulmuştur. Osmanlı Devletine başkentlik yapan Edirne, Osmanlı döneminden kalan anıtlar, camiler ve medreseler ile dolu tarihî bir şehrimizdir. Türkiye'nin batıya açılan kapısı durumundadır. Kapıkule gümrük kapısı buradadır. Çevresinde şeker, dokuma endüstrisi ile yeni kurulmuş pek çok endüstri kuruluşu vardır.

c. Güney Marmara Bölümü

Bölgenin güneyinde yer alan bölüm, Gelibolu Yarımadası, Gökçeada ve Bozcaada'yı içine alarak Bilecik'in doğusuna kadar uzanır. Bölgenin en geniş bölümüdür. Orta yükseklikteki dağlar ve bunlar arasında yer alan verimli ovalar başlıca yer şekillerini oluşturur. Uludağ, bölümün en yüksek yeridir. Başlıca ovaları; Bursa, İnegöl, Yenişehir ve Balıkesir'dir. Ulubat, Manyas ve İznik Gölleri bu bölümdedir. Susurluk ise en önemli akarsuyudur. Yer şekillerinin elverişliliği sayesinde bölümde ulaşım kolay yapılıdır.

Bölümün kıyı ve kıyıya yakın yerlerinde Akdeniz iklimi ve buna uyan bitki örtüsü (maki) hâkimdir. İç kesimlere gidildikçe kış sıcaklıklarında belirgin bir düşme görülür. Bölümün önemli tarım ürünleri iklim şartlarına dayalı olarak değişiktir. Kıyı boylarında zeytinlikler ve bağlar yer kaplar. İçerideki ovalarda meyve, sebze, şeker pancarı, ay çiçeği, tütün ve tahıl üretimi başta gelir. Hayvancılık da gelişmiştir. Yurdumuzda ipek böcekçiliğinin ve dokumacılığının en yaygın olduğu yer olan Bursa bu bölümdedir.

Bölüm, aynı zamanda Türkiye'nin yoğun nüfuslu yerlerindendir. Ancak Gelibolu ve Biga Yarımadaı ile dağlık alanlarda nüfus seyrek. Nüfusun çoğu verimli tarım alanlarında toplanmıştır. Türkiye'nin beşinci büyük şehri olan Bursa, bölümün de en büyük yerleşim birimi, aynı zamanda endüstri ve turizm merkezidir. Özellikle yünlü ve ipekli dokuma ile oto montaj endüstrisi Bursa'nın önemli endüstri kuruluşlarıdır. Uludağ Üniversitesi'nin açılması ile de bir yüksek öğretim merkezi haline gelmiştir. Bunun yanında Türk sanat eserleri ile doludur. Bölümün başlıca diğer yerleşim birimleri, iç kesimlerde Balıkesir, Bilecik, İnegöl, Mustafa Kemalpaşa, Susurluk; kıyıda ise Çanakkale, Gelibolu, Erdek, Bandırma, Mudanya ve Gemlik'tir. Çanakkale, seramikleri; Gemlik zeytini ve sunî ipek dokumacılığı ile ünlüdür.

Osmanlı Devleti, Bilecik'in Söğüt kasabasında kurulmuştur. Gelibolu Yarımadası ile Çanakkale'nin, Birinci Dünya Savaşı'nda önemli bir yeri vardır. Buralarda yapılan savaşlarda

Türk askerleri destanlaşmış, Türk süngüsü, tarihe "Çanakkale geçilmez" sözünü yazdırmıştır. Mudanya da, Kurtuluş Savaşımızın sonunda ateşkes antlaşmasının imzalandığı tarihî bir şehrimizdir.

Güney Marmara Bölümü'nün en önemli yer altı kaynağı Susurluk Havzası'nda çıkarılan bor mineralleridir.

ç. Çatalca-Kocaeli Bölümü

Bölüm, Karadeniz ile Marmara denizi arasında, İstanbul Boğazı' nın iki yakasında yer alır. Trakya'daki topraklarına Çatalca, Anadolu' daki topraklarına da Kocaeli Yarımadası denir. Trakya'da Ergene havzasına kadar uzanır. Anadolu'da ise Adapazarı Ovası'nı içine alır.

Üzerinde yer yer tepelerin bulunduğu alçak bir plato görünümünde olan bölüm, Karadeniz ve Akdeniz iklimleri arasında bir geçiş alanıdır. Kuzeyden gelen rüzgârların etkisiyle kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Yazlar sıcaktır. Çalılık ve yer yer ormanlardan oluşan tabîî bir bitki örtüsüne sahiptir. Çam, meşe, gürgen ve kayından oluşan

ormanlar daha çok kuzey kıyılarında ve iç kesimlerde bulunur. Güneyde, İzmit Körfezi kıyılarında yer yer zeytinlikler vardır.

Sakarya ırmağı, bölümün sınırları içinde Karadeniz'e ulaşır. Büyük ve Küçük Çekmece Gölleri ile Terkos gölü Çatalca Yarımadası'nda, Sapanca gölü ise Kocaeli Yarımadası'ndadır. Sakarya'nın taşıdığı alüvyonlarla kaplı Adapazarı Ovası, bölümün en verimli tarım alanıdır. Bölümde yetiştirilen önemli tarım ürünleri mısır, şeker pancarı, zeytin, patates, ay çiçeği, tütün ve buğdaydır. Tarım ürünlerinin geliri, endüstri ürünlerinden sağlanan gelire göre çok azdır. Ticaret, ulaştırma ve bankacılık bölümün diğer önemli gelir kaynaklarıdır.

Bu bölüm, Marmara Bölgesi'nin en yoğun nüfuslu yeridir. Nüfus, daha çok İstanbul'un batısından başlayarak İzmit Körfezi'nin kuzey kıyılan boyunca Sakarya'ya kadar uzanan kıyı şeridinde toplanmıştır. Bu kıyı şeridinde büyüklü küçüklü çok sayıda yerleşme yeri ve endüstri kuruluşu, aralıksız olarak sıralanmıştır. Endüstri kuruluşlarının yoğun olması, iç göçlerle bölümün nüfusunun devamlı artmasına sebep olmuştur. Bu durum, bazı şehirlerin daha çok büyüyerek birer endüstri merkezi durumuna gelmesini sağlamıştır. Burada yer alan ve yurdumuzun olduğu gibi Balkanların da en büyük şehri olan İstanbul' un nüfusu 5 milyonu aşmıştır (1985). Ulaşım bakımından elverişli bir konuma sahip olan İstanbul, Türkiye'nin dünyaya açılan önemli bir kapısıdır. İstanbul Boğazı üzerinde Boğaziçi Köprüsü ve Fatih Sultan Mehmet Köprüsü adıyla anılan iki asma köprü kurulmuştur. Bu köprüler Türkiye üzerinden yapılan Asya ve Avrupa arasındaki kara ulaşımını çok kolaylaştırmıştır. İstanbul eskiden beri hem ekonomi, hem de kültür ve turizm alanında önem taşıyan tarihî bir şehrimizdir. Doğu Roma ve Osmanlı İmparatorluğuna uzun süre başkentlik yapmıştır. Bu bakımdan tarihî eserlerle doludur. İstanbul'un 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethi Orta Çağ'ı kapatmış, Yeni Çağ'ı başlatmıştır. İstanbul, bu özelliklerinin yanında yurdumu-tun en büyük limanı, en büyük endüstri, ticaret ve sermaye merkezidir. Burada endüstrinin her kolu gelişmiştir (otomotiv, dokuma, besin, giyim, gübre, cam, seramik, çimento, gemi yapımı vb.).

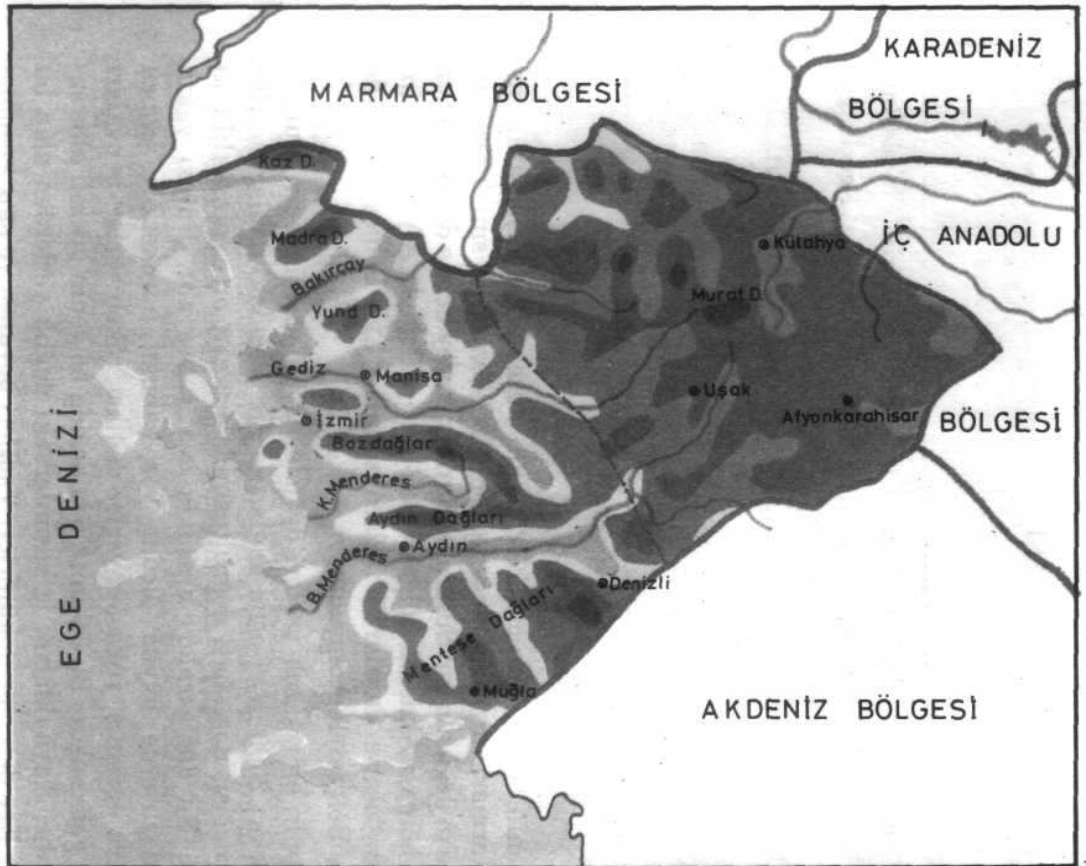
Bölümde endüstri faaliyetlerinin geliştirdiği başlıca diğer yerleşme birimleri İzmit, Adapazarı, Gölcük ve Hereke'dir. İzmit'te kâğıt,petro kimya, boru, dokuma, seramik, lâstik endüstrisi; Adapazarı'nda vagon, kereste, tarım âletleri, palet, şeker, besin endüstrisi; Gölcük'te gemi yapımı ve tamiri; Hereke'de ise yünlü dokuma ve halıcılık önemlidir.

EGE BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Bölgenin batısı, Edremit Körfezi'nin kuzeyinden başlayarak güneyde Marmaris'in doğusuna kadar Ege deniziyle sınırlanmıştır. Marmaris'in doğusundan Sultan dağlarının kuzey ucuna doğru çekilen bir çizgi, bölgeyi Akdeniz Bölgesi'nden ayırır. Doğuda Afyon Yöresinde, İç Anadolu'ya daralarak fazlaca sokulan Ege Bölgesi, kuzeyde Marmara Bölgesiyle komşudur.

Bölgenin en yüksek yerleri doğuda Afyon yöresindedir. Burada yükseklikleri 2000 m yi aşan dağlar vardır. Batıdaki dağlar ise Ege denizine doğru, doğu-batı doğrultusunda uzanan orta yükseklikteki dağlardır. Bu dağ sıraları arasında ovalar yer alır. Burası yakın jeolojik devirlerde büyük ölçüde yer kabuğu hareketleri sonucu kırılmalara uğramış, yükselen yerler dağlan, çöken yerler de ovaları meydana getirmiştir. Bu çöküntü ovalarında bölgenin önemli akarsu-ları yer alır. Kaynaklarını iç kesimlerdeki dağlık yerlerden alan bu akarsular Ege denizine dökülürler. Vadileri boyunca ve ağız kesimlerinde, taşıdıkları alüvyonları biriktirerek geniş ve verimli birikinti ovalarını oluşturmuşlardır. Kıyıya açılan bu ovalar, tabii olarak kıyı kesimiyle iç kesimler arasındaki ulaşımı çok kolaylaştırmıştır.

Ege Bölgesi

Bölgenin Ege denizi kıyıları, dağların denize dik uzanmasından dolayı çok girintili çıkıntılıdır. Yurdumuzun bu kıyıları enine kıyı tipindedir. Dağların denize ulaştığı yerde burunlar, çöküntü ovalarının önünde körfezler oluşmuştur. Bu kıyıları önünde dizilmiş irili ufaklı pek çok ada yer alır. Bölgeye adını veren Ege denizi yakın bir dönemde, Anadolu ile Yunanistan arasında uzanan karanın sular altında kalmasıyla oluşmuştur. Bu gün, Ege denizine serpilmiş olan adalar, sular altında kalmış bu kara kütesinin yüksek kesimleridir.

Ege Bölgesi'nde kıyıya yakın yerlerin iklimi Akdeniz iklimidir. Yazları uzun, sıcak ve kurak, kışları bol yağışlı ve ılımandır. Don olayı ve kar yağışı çok nadir görülür. Bu iklim, ovalar boyunca içerilere kadar etkisini gösterir. Maki ve çam korulukları bu yerlerin tabii bitki örtüsüdür. Bölgenin yüksek yerlerinde, iç kesimlerde kara iklimi hâkimdir. Yazlar serin, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Don olaylarına sık rastlanır. Tabii bitki örtüsü seyrek ağaçlıklar ve otsu topluluklar ile dağlarda ormanlardan oluşur.

Ege Bölgesi, kapladığı alan bakımından küçük bölgelerimizden biridir. Fakat nüfus yoğunluğu bakımından önde gelen Marmara ve Karadeniz Bölgelerinden sonra üçüncü sıradadır. Daha çok bölgenin verimli ovalarının çevresinde kurulmuş şehirlerde toplanan nüfus, içerilere doğru seyrekleşir. Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan İzmir, bu bölgemizde yer alır.

Ege Bölgesi, Marmara Bölgesi'nden sonra yurdumuzun ekonomik bakımdan gelişmiş bölgesidir. Endüstri kuruluşları, sermaye, bankacılık, ulaşım, yer altı zenginlikleri, yetiştirilen çeşitli tarım ürünleri ve turizm gelirleriyle yurdumuz ekonomisine önemli katkıda bulunmaktadır.

Ege Bölgesi tabiat şartları, nüfusu ve ekonomik yapısı bakımından birbirinden farklı iki bölümde incelenir:

- a. Ege Bölümü
- b. İç Batı Anadolu Bölümü

a. Ege Bölümü

Ege Bölümü, kuzeyde Soma, güneyde Denizli'nin doğusundan geçirilen bir hatla İç Batı Anadolu Bölümü'nden ayrılır. Bu bölüme "Kıyı Ege" veya "Asıl Ege" de denir.

Bölümde doğu-batı doğrultusunda uzanan orta yükseklikte Kaz dağı, Madra dağı, Yund dağı, Bozdağlar ve Aydın Dağları vardır. Bu dağlar arasında kuzeyden itibaren Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes akarsuları ile bu akarsuların isimlerini taşıyan çöküntü ovaları yer alır. Gediz, Küçük ve Büyük Menderes akarsuları, taşıdıkları alüvyonlarla kıyıda birer büyük delta oluşturmuştur. Kısa sürede geliştirdikleri deltaları ile birkaç bin yıl önce birer liman şehri olan Efes ve Milet gibi yerleşim merkezlerini bu gün kilometrelerce içeride bırakmışlardır. Efes, Küçük Menderes'in, Milet ise Büyük Menderes'in denize döküldüğü yerde kurulmuş birer liman şehriydi. Aynı tehlike Gediz'in taşıdığı alüvyonlarla İzmir limanı için söz konusu olduğundan bir süre önce Gediz'in yatağı kuzeye çevrilerek tehlike önlenmeye çalışılmıştır.

Bölümün güneyindeki Menteşe yöresinde yer şekilleri daha değişiktir. Dağlar daha geniş yer tutar. Bunlar arasında yer yer küçük ovalar ve karst çukurlukları vardır. Ana yollardan uzak olması yörenin gelişmesini engellemiştir. Fakat, son yıllarda bu yörenin kıyılarında turistik merkezlerin (Marmaris, Bodrum gibi) gelişmesi yöreye canlılık kazandırmıştır.

Ege Bölümü'nde Akdeniz ikliminin özellikleri görülür. Yazları sıcak ve kurak,

kışları ılık ve yağışlıdır. Don olaylarına sık rastlanmaz. Denizin etkisi, denize açık olan çöküntü ovalarından içerilere kadar sokulabilmiştir. Tabii bitki örtüsü, alçak yerlerde makiler ve yer yer seyrek çam koruları, yüksek yerlerde ise ormandır.

Bölümün kıyı kesimleri ve ovaları yoğun bir nüfusa sahiptir. Bunun sebebi, burada geniş ve verimli tarım alanlarının yer alması, tarım ürünlerindeki çeşitlilik ve bolluktur. Endüstri, ulaşım, ticaret ve turizm de bölge halkının diğer önemli geçim kaynaklarıdır. Öyle ki bunlar, bu gün bölgede tarımdan daha fazla gelir getiren ekonomik faaliyetlerdir. Bölümde nüfusun çoğu, kıyıda ve ova kenarlarında kurulmuş büyüklü küçüklü şehirlerde yaşar. Burası Türkiye'de iç göçün fazla olduğu bölümlerden biridir. Bu yüzden, şehirleşme oranı yüksektir. İzmir, Denizli, Manisa, Aydın, Nazilli, Söke, Muğla, Akhisar, Salihli, Turgutlu, Ödemiş, Tire başlıca önemli yerleşim birimleridir. Ayrıca Ayvalık, Kuşadası, Bodrum ve Marmaris, turizmin geliştirdiği diğer önemli yerleşim merkezleridir.

Bölgenin ve bölümün en büyük şehri İzmir'dir. İzmir, İstanbul ve Ankara'dan sonra Türkiye'nin üçüncü büyük şehridir. Bu durum, konumunun tabii bir sonucudur. Tabii bir limanın olması, iyi bir ulaşım ağı ile çevresindeki üretim alanlarına kolay bağlanması İzmir'i büyük bir ticaret, endüstri ve kültür merkezi yapmıştır. İzmir ayrıca önemli ihraç limanlarımızdandır. Bunun sebebi, bölgede yetişen ürünlerin dış pazarlarda çok aranır olmasıdır. Burada her yıl yerli ve yabancı malların sergilendiği milletlerarası bir fuar açılır.

İzmir'in çevresinde birçok endüstri kuruluşu vardır. Başlıcaları; oto montaj, madenî eşya, petro kimya, dokuma, çimento, sigara, zeytin yağı ve Aliağa rafinerisidir. İzmir, Ege ve Dokuz Eylül Üniversiteleriyle de önemli bir eğitim ve kültür merkezidir.

Bölümün diğer şehirleri de önemli tarım alanlarının birer merkezidir. Bunların bir kısmı aynı zamanda küçük endüstri merkezleridir. Edremit ve Ayvalık, Türkiye'nin başta gelen zeytin üretim alanı ve pazarlama yeridir. Burada çok sayıda zeytin yağı fabrikası vardır. Bakırçay ovası ve İzmir çevresi tütün, Gediz ve Küçük Menderes ovaları çekirdeksiz üzüm, Büyük Menderes ovası incir üretiminde önde gelir. Bunların yanında pamuk, mısır, sebze ve meyve, meyan kökü, meşe palamudu ile turuncgiller bölümde yetişen- ve önemli gelir sağlayan diğer tarım ürünleridir. Burada hayvancılık da önemli bir faaliyettir. En çok küçük baş hayvan yetiştirilir.

Bölümün önemli bir özelliği de tarım ürünlerini işleyen endüstri kollarının eskiden beri gelişmiş olmasıdır. Zeytin yağı, sabun, gıda, giyim, pamuklu ve yünlü dokuma, halı dokumacılığı gibi kuruluşlar bunlardandır. Soma ve Yatağan'daki termik santraller diğer önemli endüstri kuruluşlarıdır.

Kaz dağı eteklerinde yer alan Eymir'de demir, Menteşe yöresinde krom, Ödemiş'te civa, Soma ve Yatağan'da linyit, İzmir ve Muğla çevresinde zımpara taşı, bölümün en önemli maden yataklarıdır. Ayrıca İzmir Çamaltı Tuzlası, Türkiye'nin tuz elde edilen en büyük üretim merkezidir.

Tarihî yapılar ve Türk sanat eserleriyle dolu olan Ege Bölümü, yurdumuzun başta gelen turizm alanlarından. Tabii güzellikleri, Pamukkale travertenleri ve kaplıcaları, bol güneşli uzun yaz mevsimi ve plajları, bölümde turizmi bir endüstri kolu haline getirmiştir.

b. İç Batı Anadolu Bölümü

Bölüm, Ege Bölümü ile İç Anadolu arasında yer alır. Burada, Ege Bölümü'nde olduğu gibi geniş vadi tabanlarına pek rastlanmaz. Ortalama yükseltisi 1000 m dolayında

olan platolar geniş yer tutar. Bunlar üzerinde yükseklikleri 2000 m yi aşan Murat, Eğrigöz ve Emir dağları yükselir. Platolar arasında Kütahya ve Afyon Ovaları yer alır.

Burada, Ege Bölümü'nden farklı olarak kara iklimi özellikleri etkisini gösterir. Buna göre, kışın sıcaklık Ege kıyılarından daha düşüktür. Kışlar soğuk ve karlı geçer. Don olayı daha sık görülür. İlk bahar yağışları önem kazanır. Yaz kuraklığı daha az hissedilir. Bunlara dayalı olarak bitki örtüsü de Ege Bölümü'nden farklıdır. Platolarda otsu bitki toplulukları ve seyrek ağaçlıklar, dağlarda ise ormanlar vardır. İç Anadolu'ya yakın kesimlerde bozkırlar geniş yer tutar.

İç Batı Anadolu Bölümü, kapladığı alan bakımından Ege Bölümü ile hemen hemen aynı olmasına rağmen nüfusu onun yarısı kadardır. Bu yüzden nüfus yoğunluğu da azdır. Önemli yerleşme merkezlerinden olan Kütahya, Afyon, Uşak, bölümün endüstri ve ticaret merkezleridir. Ayrıca Bolvadin, Tavşanlı, Sandıklı, Kula, Simav, Gediz gibi daha küçük yerleşim merkezleri de vardır.

Bu bölümde yetiştirilen tarım ürünleri Ege Bölümü'ne göre daha az çeşitlidir. Tarım alanları dardır. Kışlar çok soğuk olduğundan, yüksek sıcaklık isteyen Ege Bölümü ürünlerine pek rastlanmaz. Elde edilen tarım ürünleri de daha çok bölümün ihtiyacını karşılar. En çok buğday üretilir. Haşhaş ve şeker pancarı burada yetiştirilen önemli endüstri bitkileridir. Küçük baş hayvancılık da başka bir gelir kaynağıdır. Halıcılık, bölümün en önemli endüstri faaliyetidir. Uşak, Gördes, Kula, Demirci ve Simav'da dokunan halılar dünyaca ünlüdür. Kütahya, geleneksel sanatımız olan çiniciliği ile ün yapmıştır.

Uşak'ta Cumhuriyet döneminin ilk şeker fabrikası kurulmuştur (1926). Afyon'da şeker ve çimento fabrikaları ile maden suyu işletmesi, Gediz'de iplik fabrikası vardır.

İç Batı Anadolu Bölümü'nün önemli yer altı kaynaklarından olan linyit Tavşanlı, Tunçbilek, Değirmisaz ve Seyitömer civarındaki yataklardan çıkartılır. Bunlardan Tavşanlı, Tunçbilek ve Değirmisaz linyitleri, kalorisi yüksek olan iyi kalite linyitlerdir. Seyitömer linyitlerinin ise kalorisi daha düşüktür. Bu linyitlerden elektrik üretiminde de faydalanılır. Bu amaçla Tunçbilek ve Seyitömer'de termik elektrik santralleri kurulmuştur. Afyon'da zengin mermer ocakları, Kütahya çevresinde de krom yatakları vardır.

Bu bölüm, Millî Mücadelemizde önemli bir yere sahiptir. Yunanlılara karşı Birinci ve İkinci İnönü Zaferi burada kazanıldı. Bu zaferden sonra Yunanlılar kesinlikle Türkleri yenmek üzere yeniden harekete geçtiler. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın komutasında yapılan ve 22 gün, 22 gece süren Sakarya Meydan Muharebesi (13 Eylül 1921), yeniden Türk ordusunun zaferiyle son buldu. Bu başarısından dolayı Meclis, Atatürk'e gazilik unvanını verdi. O'nu Mareşallığa yükseltti. Sakarya zaferi milletin yeni Türk Devletine ve ordusuna olan güvenini bir kat daha artırdı. Millî Hükümet, bu zaferin meyvelerini, Moskova Antlaşması paralelinde Gürcü ve Ermenilerle Kars'ta; Fransızlarla da Ankara'da yaptığı antlaşmalarla topladı. Böylece doğu ve güney sınırlarımız belirlenmiş oldu.

Düşmanı tamamen yurttan atmak için 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz ve 30 Ağustos 1922'de yapılan Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Malazgirt Zaferi'nin (1071) ikinci halkası oldu. Bundan sonra Atatürk'ün "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emriyle şahlanan Türk askeri, Afyon'dan Ege ve Marmara kıyılarına kadar uzandı. 2 Eylül'de Eskişehir, 8 Eylül'de Bursa ve 9 Eylül'de İzmir kurtarıldı. 18 Eylül'e kadar Anadolu'da bir tek düşman bırakılmadı.

AKDENİZ BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Bölge, batıda Marmaris'in doğusundan, doğuda Hatay'daki Akra dağı eteklerine kadar Akdeniz boyunca uzanır. Marmaris'in doğusundan, Sultan dağlarının kuzey eteklerine kadar, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan bir sınır çizgisi, bölgeyi Ege Bölgesi'nden ayırır. Kuzey sınırı, Torosların iç kesimlerini takip eder ve Konya Ovası'nın güneyinde geniş bir yay meydana getirerek Doğu Anadolu'ya ulaşır. Bu sınır, bölgeyi İç Anadolu'dan ayırır. Akdeniz Bölgesi kuzeydoğuda Doğu Anadolu, doğuda Güneydoğu Anadolu, güneydoğuda da Suriye ile komşudur.

Akdeniz kıyıları boyunca uzanan Orta ve Batı Toroslar kıyının hemen gerisinde bir duvar gibi yükselir. Bu yüzden iç kesimlerle kıyı arasındaki bağlantı bazı geçitlerle sağlanır. Bunların en önemlisi Gülek Boğazı'dır.

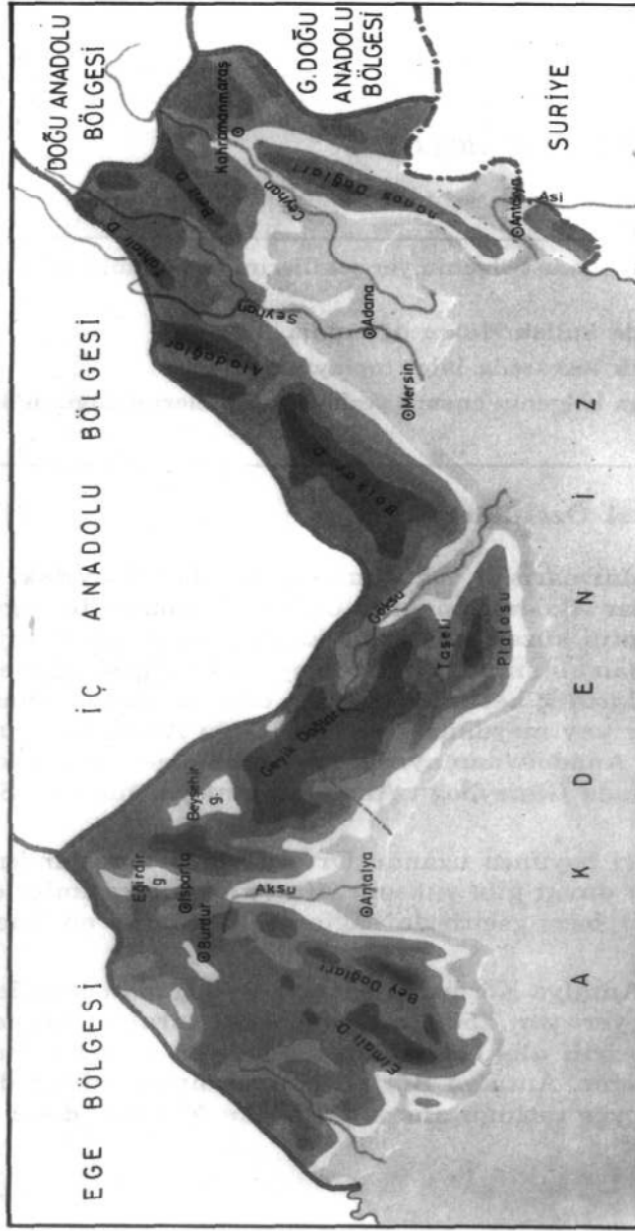
Batı Toroslar, Antalya Körfezi'ni batıdan ve doğudan çevreler. Bu dağlar yüksekliği yer yer 2500 metreyi aşan sıralar halindedir. Körfezin kuzeyinde irili ufaklı birtakım göller yer almıştır. Buraya "Göller Yöresi" denir. Antalya Körfezi'nin batısında yüksek dağlar ve platoların geniş yer tuttuğu alana da "Teke Yöresi" denir. Batı Toroslarla Orta Toroslar arasında, 2000 m yüksekliğindeki platolar alanına da "Taşeli Platosu" adı verilir. Orta Toroslar, Taşeli Platosu ile başlar, kuzeydoğuya doğru uzanır. Dağ etekleri ile kıyı arasında Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin taşıdığı alüvyonlarla oluşan geniş ve verimli Çukurova yer alır.

İskenderun Körfezi'nin doğusunda Amanos dağları uzanır. Bu dağların doğusunda Amik ovası yer alır. Akdeniz Bölgesi'nde Çukurova ve Amik ovası dışında pek geniş ovalar yoktur. Ovaların çoğu çeşitli derecelerde yüksekliklerle kuşatılmış daha küçük düzlükler halindedir. Bölgede kalkerli kayalar geniş yer tuttuğundan, iç kesimlerdeki ovaların bir kısmı karstlaşma yoluyla oluşmuştur.

Bölgenin kıyı kesiminde Akdeniz iklimi görülür. Kıyının hemen gerisinde yükselen dağlar ve platolar, bu kıyılarımızı kışın İç Anadolu'dan gelen soğuk rüzgârlardan korurlar. Yurdumuzda kışların en ılık geçtiği yer, bu kıyı şerididir. Yıl boyunca sıcaklık, bitkilerin yetişmesine yetecek kadar yüksektir. Bu sebeple tarım faaliyetleri yıl boyunca devam eder. Özellikle turfanda sebze yetiştiriciliği çok önemlidir. Kıyıdan uzaklaştıkça ve yükseldikçe sıcaklık azalır, yerini serin dağ iklimine bırakır. Kıyılarda 500 — 600 m ye kadar makiler ve yer yer çam koruları, yükseklerde ormanlar, iç kesimlerde ise meşe koruları ve stepler yer alır. Toros dağları orman bakımından yurdumuzun zengin alanlarındandır. Ancak bu ormanlar yüzyıllardan beri tahrip edildiğinden, azalmaya yüz tutmuştur.

Akdeniz Bölgesi, diğer kıyı bölgelerimize göre daha az nüfuslanmıştır. Çünkü bölgenin büyük bölümü yüksek dağlar ve platolarla kaplıdır. Nüfus yoğunluğunun en az olduğu yerler Teke yöresi, Taşeli platosu ile dağlık yerlerdir. Buna karşılık Çukurova, Mersin ve Antalya Körfezi'nin çevresi yoğun nüfusludur.

Bölgede çalışan nüfusun çoğu tarımla uğraşır. Bu yüzden tarımdan elde edilen gelir oldukça yüksektir. Fakat tarım gelirleri içinde tahılın payı azdır. Pamuk başta olmak üzere en çok susam, yer fıstığı, baklagiller, turuncgiller, muz ve turfanda sebze yetiştirilir. Bölgede hayvancılık da yapılır. Daha çok küçük baş hayvan yetiştirilir. Özellikle dağlık alanlarda en çok kıl keçisi beslenir.

Akdeniz Bölgesi.

Akdeniz Bölgesi, son zamanlarda tarım alanında olduğu gibi, endüstri (demir-çelik, gübre, dokuma, besin, petrol arıtma, madencilik) ve turizm alanında da büyük gelişmeler göstermiştir.

Bölge, coğrafi özellikleri bakımından iki bölüme ayrılır:

- a. Adana Bölümü
- b. Antalya Bölümü

a. Adana Bölümü

Bölüm, Manavgat ırmağı ağzı ile Çarşamba çayının doğusundan geçen bir çizgi ile Antalya Bölümü'nden ayrılır. Orta Toroslar burada geniş yer tutar. Bolkar, Aladağ, Binboğa ve Tahtalı dağları buradaki başlıca yüksekliklerdir. İskenderun Körfezi'nin doğusunda da Amanos dağları yükselir.

Bölümün üçte ikisini kaplayan bu dağlardan artakalan kesim ise verimli ovalarla kaplıdır. Bunların başlıcaları Çukurova, Amik ovası, Dörtöl ve Silifke Ovalarıdır. Bölüm, İç Anadolu'yu Akdeniz kıyılarına, Güneydoğu Anadolu'ya, Ön Asya ülkelerine bağlayan yollar üzerindedir. Bu durum, bölümün gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Burada yer alan geçitler; İç Anadolu ile Çukurova'yı bağlayan Gülek boğazı, İç Anadolu ile Silifke kıyıları arasındaki bağlantıyı sağlayan Sertavul geçidi ve Göksu vadisi, Amanoslar üzerinde yer alan Belen geçididir.

Bölümün akarsuları Asi, Ceyhan, Seyhan ve Göksu'dur. Ceyhan ve Seyhan ırmakları Türkiye'nin geniş ve verimli ovalarından olan Çukurova'yı oluşturmuştur. Kurak yaz aylarında sulamanın yaygınlaştırılmasıyla, bu bölümün ovalarından yüksek verim sağlanmaktadır. Pamuk, susam, yer fıstığı, turuncgiller, muz, pirinç, soya fasulyesi ve tahıl üretimi ile seracılık önemli tarım faaliyetleridir.

Bölge nüfusunun üçte ikisi bu bölümde yaşar. Özellikle ovaların çevresi sık nüfuslu yerlerdir. Burası hem endüstri hem de zengin bir tarım alanı olduğundan, İç ve Doğu Anadolu'dan işçi çeker. Özellikle pamuk tarımı için gelen mevsimlik işçilerin sayısı çoktur. Bölümdeki endüstrileşme şehirleşmeyi hızlandırmaktadır. Bu bakımdan şehirlerde yaşayanların sayısı fazladır.

Adana, bölümün en büyük, Türkiye'nin de dördüncü büyük şehridir. Son zamanlarda burada birçok endüstri kolları gelişmiştir. Bu endüstri kolları içinde dokumacılık başta gelir. Bunu gıda, kimya, çimento endüstrisi ve tarım makineleri yapımı takip eder. Adana-Mersin arası, bölümün endüstri kuruluşlarının yoğunlaştığı yerlerdir. Ayrıca Çukurova Üniversitesi ile de Adana, önemli bir eğitim ve kültür merkezi olmuştur.

Bölümün öteki şehirleri de verimli ovaların çevresinde yer almıştır, ikinci büyük şehri olan Mersin, endüstri ve ticaret merkezidir. Modern bir limanı vardır. Türkiye'nin en büyük petrol arıtma tesislerinden olan Ataş rafinerisi Mersin'dedir. Yurdumuzun dış ticaretini geliştirmek için burada bir de "Serbest Bölge" açılmıştır (3 Ocak 1987). Mersin'de soda, cam, gübre, yağ, yem ve metal endüstrisi ile petrol ham maddesine dayanan endüstriler de gelişmiştir. İskenderun, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı, Dörtöl, Osmaniye, Tarsus, Kahramanmaraş ve Silifke diğer önemli yerleşim birimleridir. İskenderun demir-çelik fabrikasının kurulmasıyla gelişmiştir.

Kahramanmaraş halkı Kuvayı Milliye birlikleriyle bütünleşerek, Kurtuluş Savaşı

başlangıcında Türk istiklâl ve hürriyeti için işgalcilere karşı koymuştur. Bunun için Türk Millî Mücadelesinde önemli bir yeri vardır. Bu şehrimize, başarısından dolayı TBMM tarafından kırmızı şeritli "İstiklâl Madalyası" verilmiştir.

Yeni Türk Devleti, Kurtuluş Savaşı'nda zafere ulaşp ülkenin bütünlüğünü ve tam bağımsızlığını sağladıktan sonra kalkınmasını barış içinde gerçekleştirmek istiyordu. Bu amaçla çözülmesi gereken problemleri barış yoluyla sonuçlandırmaya çalıştı. 1938'de Fransızlar-la yapılan antlaşma ile Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması yolunda olumlu bir adım atıldı. Bir yıl sonra da (1939) Hatay Türk Devleti Meclisi, Anavatana dönmeyi oybirliğiyle kabul etti. Böylece Atatürk' ün çok önem verdiği Hatay, artık Anavatana katılmış oldu.

Bu bölümün başlıca yer altı kaynakları, Toroslar ve Amanoslar çevresinde krom, Kozan ve Karaisalı çevresinde linyittir. Yakın bir tarihte Torosların Aladağ mevkiinde (Karsanti) rezervi çok zengin olan yeni bir krom yatağı tespit edilmiştir.

b. Antalya Bölümü

Bu bölüm, Antalya Körfezi çevresi, Göller yöresi ve Teke yöresini içine alır. Bölüm, hemen hemen Adana bölümü kadar geniş yer kaplamasına rağmen Adana Bölümü'nde olduğu gibi, burada geniş delta düzlükleri yoktur. Bu yüzden tarıma elverişli toprakları daha azdır. Antalya ve Manavgat düzlükleri, başlıca önemli kıyı ovalarıdır. İç kesimlerdeki ovalar daha çok karstik yapıdadır. Bunlar Bozova, Elmalı, Acıpayam, Tefenni ve Göller yöresindeki ovalardır. Bölümde dağların kapladığı alan, Adana Bölümü'ne göre daha geniştir. En dağlık yeri Teke yöresidir. Burada yükseklikleri 2500 m yi geçen dağlar uzanır. Bunlar; batıda Beydağları, kuzeyde Sultan dağları, doğuda da Geyik dağlarıdır. Bu dağlar arasında Beyşehir, Eğirdir, Burdur gölleri ile Acıgöl gibi Türkiye'nin önemli gölleri bulunur.

Kıyıda karakteristik Akdeniz iklimi hüküm sürer. İç kesimler ve yükseklerde sıcaklık düşer. Buralarda kara iklimi belirir. İklimde dayalı olarak bitki örtüsü kıyıda maki, yükseklerde orman, iç kesimlerde ise bozkırdır.

Antalya Bölümü'nde nüfus daha çok Antalya Körfezi'nin kıyıları ile Göller yöresinde toplanmıştır. Teke yöresi ve diğer dağlık alanlar, Türkiye'nin olduğu gibi, bölümün de en az nüfuslanmış yöreleridir. Bu durum, yer şekilleri ve konumundan kaynaklanmaktadır. Tarıma elverişli toprakların azlığı ve eskiden beri önemli yollara göre sapa kalması, bölümde geçim zorluklarını doğurmuştur. Bu sebeple Antalya Bölümü'nden, özellikle Ege ve Marmara Bölgelerine göç olmaktadır. Bölümde şehirleşme az olup kır nüfusu fazladır.

Antalya, Fethiye, Manavgat ve Alanya, kıyıda yer alan şehirlerdir. Antalya, bölümün en büyük şehridir. Antalya Ovası'nda modern tarımla yılda iki defa ürün alınabilir. Bölümün endüstri kuruluşlarının çoğu da Antalya ve çevresindedir. Pamuklu dokuma, iplik ve gıda endüstrileriyle elektro metalürji bu şehrimizde kurulmuştur. Akdeniz Üniversitesi Antalya şehrini bir eğitim ve kültür merkezi yapmıştır. Bölüm, Göller yöresi üzerinden İç Anadolu ve Batı Anadolu'ya düzgün yollarla bağlanmıştır. Çubuk boğazı, burada yer alır. Bölümün, önemli limanı olan Antalya Limanı, yurdumuzun modern ve işlek limanlarından biridir. Dış ticaretimizi geliştirmek maksadıyla burada "Serbest Bölge" kurulmuştur (14 Kasım 1987). Antalya, tabii güzellikleriyle de yurdumuzun başta gelen turizm merkezlerinden biri olmuştur.

Bölümde esas geçim kaynağı tarımdır. Tarım modern âletlerle yapılmasına rağmen üretim azdır. Bunun en önemli sebebi, tarım alanlarının darlığıdır. Nüfusun küçük bir bölümü, geçimini turizmden ve endüstri faaliyetlerinden sağlar. İç kesimlerde en çok buğday tarımı yapılır. Göller yöresinde şeker pancarı, gül, anason, susam, haşhaş ve tahıl yetiştirilir. Kıyı ovalarında ise pamuk, pirinç, susam, yer fıstığı, turfanda sebze ve yüksek sıcaklık isteyen meyveler yetiştirilir. Bu meyvelerin başında portakal ve muz gelir. Bölümde hayvancılık da

önemli bir gelir kaynağıdır. Daha çok, küçük baş hayvan (kıl keçisi) beslenir.

İç kesimlerin başlıca şehirleri Isparta, Burdur, Seydişehir ve Keçiborlu'dur. Isparta, Türkiye'nin gülcülük merkezidir. Burada "GÜLBİRLİK" e bağlı gül yağı fabrikaları vardır, aynı zamanda bölgenin en büyük halı pazarıdır. Isparta'da yün, iplik, çimento, halı fabrikaları ile yem ve gıda endüstrisi kurulmuştur.

Burdur, tarım ürünleri üretim merkezidir. Nüfusun çoğunluğu, tarım ve orman işlerinde çalışır, hayvan besler. Şeker ve traktör fabrikaları önemli endüstri kuruluşlarıdır.

Bölümün başlıca madenleri, Fethiye'de krom, Keçiborlu'da kükürt, Seydişehir'de boksittir. Kükürt ve boksit çıkarıldıkları yerlerde işlenmektedir.

Antalya ve yakın çevresi, Eski Çağ'a, Selçuklular ve Osmanlılar dönemine ait çeşitli tarihî eserlerle doludur. Side, Perge, Aspendos, Yivli Minare, Selçuklu kervansarayları, Karain, Damlataş ve İnsuyu mağaraları, kumsalları, Düden ve Manavgat şelâleleri, bölümün önemli turistik yerleri olup her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Torosların güneyinden Suriye sınırına kadar olan yerleri içine alır. Batıda Akdeniz Bölgesi'ne, kuzeyde ve doğuda Doğu Anadolu Bölgesi'ne, güneyde Kilis yakınlarından Dicle vadisine kadar Suriye topraklarına, güneydoğuda da Irak topraklarına komşudur. Yüzölçümü ve nüfusu bakımından Türkiye'nin en küçük bölgesidir.

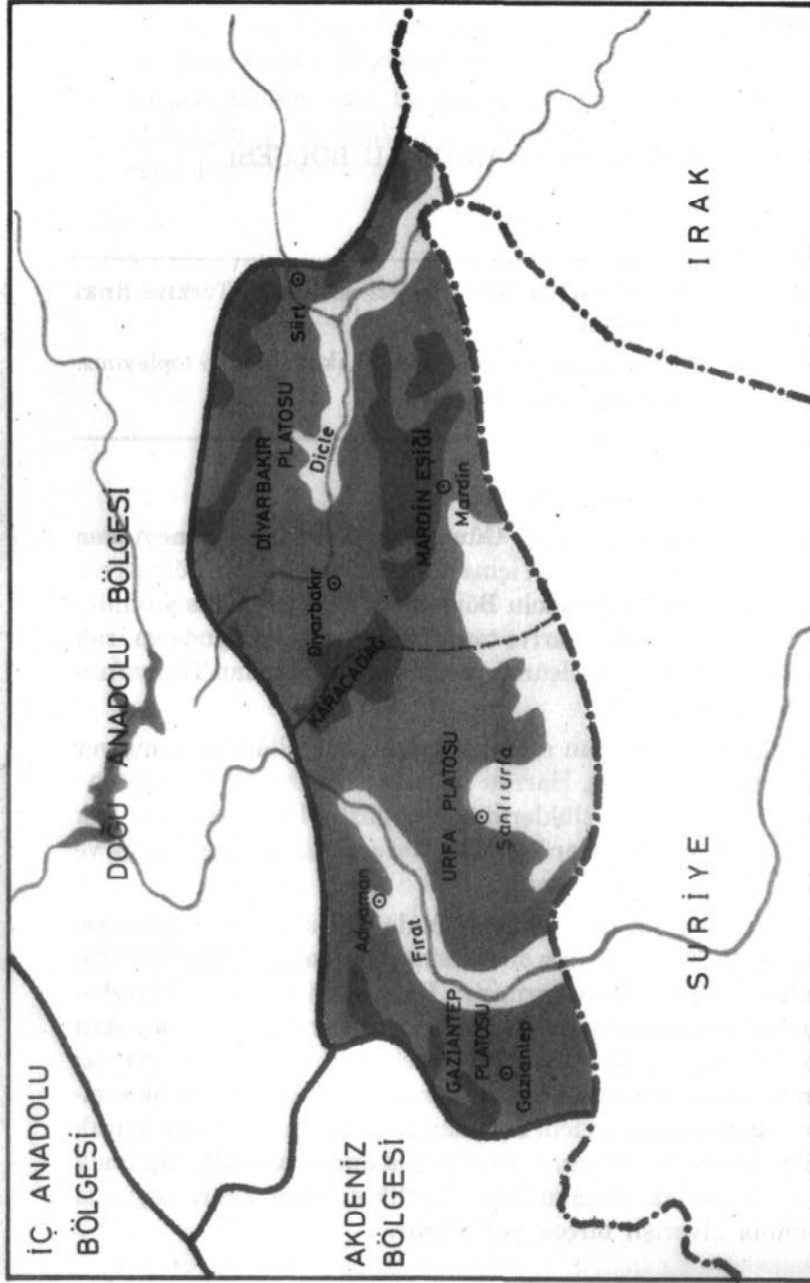
Yer şekilleri bakımından sade görünümündedir. Platolar geniş yer kaplar. Diyarbakır Havzası, Harran ve Suruç Ovaları ile Gaziantep -Urfa Platoları önemli düzlükleridir. Bu düzlükler üzerindeki tek yüksek dağ,sönmüş bir yanardağ olan Karacadağ'dır. Mazı dağı ve Mardin Eşiği daha alçak yerlerdir.

Yurdumuzun en çok su taşıyan akarsuları Fırat ve Dicle nehirleri bu bölgeden geçer. Fırat nehrinin orta kesimi, Gaziantep - Urfa Platolarını birbirinden geniş vadilerle ayırmıştır. Dicle nehri ve kolları Diyarbakır Havzası'nı baştanbaşa derin vadilerle yarmıştır. İlk baharda yağın yağmurlar ve eriyen karlarla beslenerek bol su taşıyan bu iki akarsuyun su seviyeleri yazın buharlaşmayla çok alçalır. Bu akarsulardan içme suyu ve sulama için faydalanılır. Platolara gömülü olarak derin vadiler içinde aktıklarından sulamada ancak barajlar yapılmak suretiyle faydalanmak mümkündür. Özellikle, Fırat nehri boyunda baraj yapımına elverişli birçok yer vardır.

Günümüzde yapım çalışmaları hızla devam eden ve birçok ülke tarafından büyük bir yatırım olarak değerlendirilen Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), çok yönlü ekonomik bir kalkınma projesidir. Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde yapımı süren barajlar, hidroelektrik santralleri ve sulama tesisleri, bölgede ulaşım, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerin gelişmesini sağlayacaktır. GAP'ın tarım alanları, Çukurova'nın dört katı büyüklüğünde olup yapılacak sulamayla bu alanlardan en yüksek verim alınacaktır. Pamuk, pirinç, Antep fıstığı, şeker pancarı gibi tarım ürünlerinde de rekor düzeyde üretim yapılacaktır. Eskiden kuraklık nedeniyle nadasa bırakılan bu tarım alanlarında artık her yıl düzenli tarım yapılması sağlanacaktır.

Bölge, genel olarak yaz sıcaklığının çok etkili olduğu bir kara ikliminin etkisi altındadır. Yazlar uzun, çok sıcak ve kurak, kışlar kısa, soğuk ve yağışlıdır. Türkiye'de ölçülen en yüksek sıcaklıklar bu bölgemize aittir. Türkiye'nin en sıcak bölgesi olmasına rağmen kışın kar yağışı ve don olayı da görülür. Bölgeye yılda ortalama 500-600 mm yağış düştüğü halde, yüksek sıcaklık sebebiyle buharlaşma çok olur. Bu bakımdan Güneydoğu Anadolu Bölgesi Türkiye'nin en kurak bölgelerindendir. Ancak, batıdan doğuya ve güneyden kuzeye doğru iklim sertleşir. Bu yüzden Güneydoğu Anadolu Bölgesi, bitki örtüsü bakımından yurdumuzun fakir bölgelerindendir. Dağların yağış alan yüksek yerlerinde seyrek meşe ormanlarına rastlanır. Diğer alanlar ise steplerle kaplıdır. Şanlıurfa dolaylarındaki platolar çıplak yerlerdir.

Güneydoğu Anadolu, nüfusu en az olan bölgemizdir. Ancak yüzölçümü küçük olduğundan ortalama nüfus yoğunluğu yüksektir. Nüfus daha nemli olan batı kesiminde, su boylarında, Mardin Eşiği ile Torosların eteklerinde toplanmıştır. Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki kurak alanlar ise bölgenin olduğu gibi, Türkiye'nin de en tenha yerleridir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Bölge ulaşım bakımından eskiden beri önemli bir yere sahiptir. Arazinin fazla engebeli olmayışı, yol yapımını kolaylaştırmıştır. Başlıca şehirleri önemli yollar üzerinde kurulmuştur. Gaziantep bölgenin en büyük şehridir.

Bölgenin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Burada tarım yapabilecek düzlükler çoktur. Toprakları sulanabildiği takdirde, verim çok yüksektir. Sıcaklık şartlarının elverişli olması ise tarım ürünlerini çeşitlendirmiştir. Sulamanın sınırlı olduğu yerlerde tahıl tarımı ve bilhassa küçük baş hayvancılık yapılır. Ancak hayvan besleyen bir kısım aileler halen göçebedir. Canlı hayvan ticareti ve hayvan ürünleri, bölgenin önemli gelir kaynağıdır.

Endüstri tesisleri bölgenin büyük şehirlerinde kurulmuştur. Makine ve petrol endüstrileri bunlardandır. Türkiye'de çıkartılan petrolün hemen hemen tamamı bu bölgemizden sağlanır. Irak petrollerinin (Kerkük), petrol borularıyla bu bölgemiz üzerinden Akdeniz kıyılarına (Yumurtalık) bağlanması ekonomik bakımdan büyük önem taşır.

Bölge, ortasında yer alan Karacadağ sönmüş yanardağı ile iki bölüme ayrılır:

- a. Dicle Bölümü
- b. Orta Fırat Bölümü

a. Dicle Bölümü

Bu bölüm, bölgenin doğu kesimini içine alır. Diyarbakır Havzası ile Mardin Eşiği buradadır. Bölüm, bölgenin batı bölümünü oluşturan Orta Fırat Bölümü'nden daha dağlıktır. İç kesimlerde yer aldığından deniz etkisinden uzaktır. Bunun için de daha sert bir iklimi vardır. Kışlar oldukça soğuk geçer. Don olaylarına sık rastlanır, kar yağışı görülür. Yazlar en kurak mevsimdir. Yaz aylarının sıcaklığı çok yüksektir. Bu yüzden buharlaşma çok olur. Buna bağlı olarak tabii bitki örtüsü bozuktur. Yağışlar, kuzeyde Güneydoğu Torosların eteklerine doğru artar. Bu sebeple buralarda ormanlar daha geniş yer tutar. Tarım alanları Orta Fırat Bölümü'ne göre daha dardır.

Şehirleşme oranı düşüktür. Başlıca şehirleri Diyarbakır, Mardin, Siirt ve Batman'dır. Diyarbakır, bölümün en büyük şehri olup, aynı zamanda tarihî, ekonomik ve kültürel merkezidir. İşlek bir yol kavşağında kurulmuştur. Bu elverişli durum, şehrin eskiden beri gelişmesine imkân sağlamıştır. Dicle Üniversitesi bu şehrimizdedir. Siirt petrol merkezi, Batman ise rafineri şehridir. Bu sayede Batman, kısa zamanda gelişmiş ve nüfusu, bağlı bulunduğu ilin (Siirt) nüfusunun iki katına çıkmıştır. Siirt, kilim ve battaniyeleri ile ünlüdür.

Dicle Bölümü'nde tarım alanlarının nispeten az, iklimin de çok kurak olması, tarım ürünlerinin çeşidini azaltmıştır. Burada en çok

tahıl üretilir. Ekili toprakların % 85'i tahıl ekimine ayrılmıştır. Ayrıca pamuk, pirinç, mercimek, karpuz ve üzüm, bölümün diğer önemli tarım ürünleridir. Özellikle Diyarbakır, karpuzu ile ünlüdür (20 - 30 kg). Bölümde hayvancılık da çok önemli bir geçim ve gelir kaynağıdır. En çok koyun beslenir. Göçebe hayvancılık hâlâ yaygındır.

Diyarbakır ve Siirt çevresi petrol yataklarının olduğu alandır. Türkiye'de üretilen petrolün hemen hemen tamamı buradaki kuyulardan üretilmektedir. Petrol kuyuları Raman, Garzan, Kurtalan ve Ulaşlı'dadır. Bu kuyulardan çıkarılan petrolün bir kısmı Batman rafinerisinde işlenmekte, bir kısmı da petrol borularıyla Dörtöl'a aktarılmaktadır. Bölümün diğer önemli yer altı kaynakları fosfat, linyit ve bakırdır.

Bölümün ülke turizmüne olan katkısı sınırlıdır. Diyarbakır' daki tarihî Türk - İslâm eserleri ve özellikle şehri kuşatan 5 km uzunluğundaki surlar görülmeğe değer yerlerdir.

b. Orta Fırat Bölümü

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batı kesimini içine alır. Fırat ırmağının geniş ve derin vadisi, bölümü Gaziantep ve Şanlıurfa olmak üzere iki yöreye ayırır. Dicle Bölümü'ne göre daha az dağlıktır. Burada platolar geniş yer tutar. Akdeniz'in ılımanlaştırıcı etkisiyle iklimi daha yumuşaktır. Kışlar, Dicle bölümü kadar sert değildir, ancak yine de soğuktur. Yazlar sıcak ve kuraktır. Yağışlarda artışlar görülür.

Orta Fırat Bölümü'nde yükseltinin az, tarıma elverişli alanların geniş, iklim şartlarının da elverişli olması, tarım ürünlerinin çeşitlenmesini sağlamıştır. Bunlardan elde edilen gelirin yüksek olması, bölümde nüfus yoğunluğunu artırmış, şehirleşmeyi hızlandırmıştır. Büyük şehirler daha çok batı yöresinde kümelenmiştir. Bu şehirler, önemli tarım alanlarının çevrelerinde kurulmuştur. En büyüğü Gaziantep'tir. Bölgenin de en büyük şehri olan Gaziantep önemli bir ticaret merkezidir. Dokuma, besin ve madenî eşya yapımı gibi endüstri kolları gelişmiştir.

Bu şehrimizin adı, önceleri Antep idi. Kurtuluş Savaşımızda yöre halkının gösterdiği kahramanlıklar sebebiyle TBMM tarafından "Gazi" unvanı verilerek "Gaziantep" oldu.

Orta Fırat Bölümü'nün diğer önemli şehri, bir tarım ve hayvancılık merkezi olan Şanlıurfa'dır. Bu şehrimiz de Millî Mücadelede gösterdiği başarısından dolayı adı önceleri Urfa iken TBMM tarafından "Şanlı" unvanı verilerek "Şanlıurfa" oldu. Adıyaman, Kilis, Nizip, Birecik ve Siverek de bölümdeki diğer şehirlerdir. Birecik'te Fırat üzerinde kurulmuş olan beton köprü, yurdumuzun en uzun ırmak köprüsüdür.

Bölümde tarım ve hayvancılık, ekonominin temelini oluşturur. En çok tahıl üretilir. Antep fıstığı, baklagiller (en çok mercimek) bağlar, zeytinlikler geniş yer tutar.

Pamuk, pirinç, keten ve susam da üretilir. Bunların üretim alanları, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) gerçekleşmesiyle daha iyi sulanacak ve üretim miktarları daha çok artacaktır. Proje içinde yer alan geniş Harran ovasının veriminin bu şekilde birkaç kat artacağı tahmin edilmektedir.

Canlı hayvan ticareti ve hayvan ürünleri satışı, bölümün önemli gelir kaynağıdır. Siverek bu konuda merkezdir.

Petrol, bölümün önemli yer altı zenginliğidir. Üretim yapılan petrol kuyuları Adıyaman çevresindedir.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Bölge, Türkiye'nin doğu sınırlarından batıda İç Anadolu'ya doğru daralarak uzanır. Kuzeydoğuda Sovyetler Birliği, doğuda İran, güneydoğuda Irak'tan devlet sınırıyla ayrılır. Bölgeyi Güneydoğu Anadolu'dan ayıran sınır, Güneydoğu Torosların dış eteklerini boylar. Güneybatıda Seyhan ve Ceyhan ırmaklarının yukarı kesimindeki platolarla Akdeniz Bölgesi'nden ayrılır. Batıda İç Anadolu'nun yüksek düzlükleriyle sınırlanır. Doğu Anadolu Bölgesi, kuzeyde Doğu Karadeniz dağlarının iç sıralarının güney yamaçlarıyla Karadeniz Bölgesi'nden ayrılır.

Kapladığı alan bakımından, coğrafi bölgelerimiz içerisinde en büyüğüdür. En önemli özelliği yükseltisinin fazla olmasıdır. Yer şekillerini sıra dağlar, geniş platolar ve bunlar arasına sokulmuş yüksek ovalar ile çukur alanlar oluşturur. Geniş düzlüklerinin yükseltisi 1500 m yi aşar. En çukur yeri olan İğdır Ovası bile 875 m yüksekliktedir. Doğu - batı doğrultusunda uzanan dağ sıraları bölgeyi baştan başa kat eder. En kuzeydeki sırayı Doğu Karadeniz dağlarının iç sıralarının güney yamaçları (Çimen, Kop, Yalnızçam dağları) ile Allahüekber dağları oluşturur. Ortadaki sırayı Munzur ve Karasu -Araş sıra dağları, güneydeki sırayı da Güneydoğu Toroslar meydana getirir. Bu dağ sıralarının yükseklikleri bazı yerde 3 500 m yi aşar.

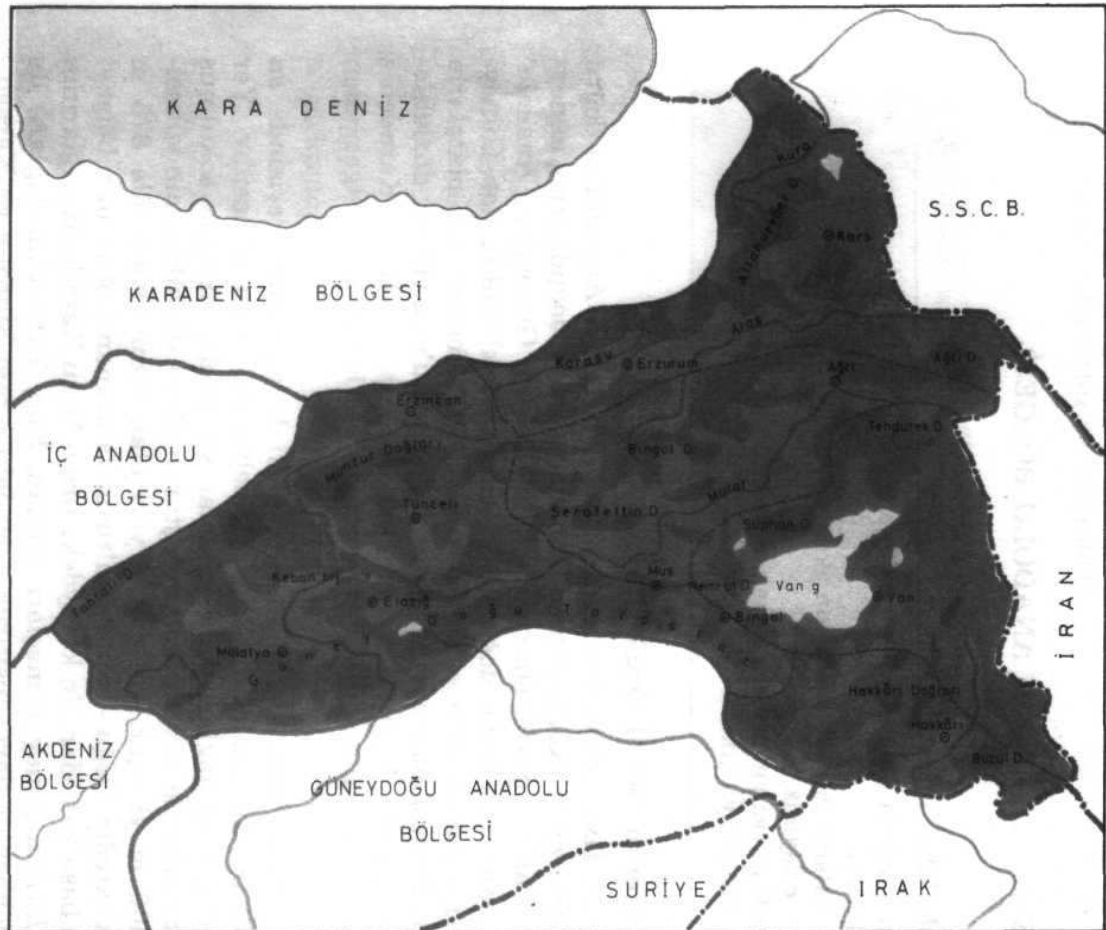
Bölgede ayrıca sönmüş volkanlar da yer alır. Başlıcaları; Nemrut, Süphan, Tendürek ve Ağrı'dır. Büyük Ağrı Dağı Türkiye'nin en yüksek dağıdır (5 137 m). Türkiye'nin en büyük buzulları da buradadır. Ayrıca yurdumuzun en büyük gölü olan Van Gölü (3 713 km²) de bu bölgenin sınırları içerisinde.

Doğu Anadolu Bölgesi, yükseltisinin fazlalığı ve denizden uzaklığı sebebiyle gerçek bir kara iklimi özelliği gösterir. Kışlar uzun ve çok şiddetlidir. Kışın sıcaklığın -30, -40 dereceye kadar düştüğü görülür. Yazlar kısa ve serindir, ancak yüksek olduğundan yağış İç Anadolu'ya göre daha çoktur. Dağlık alanlar çok, çukur yerler ise daha az yağış alır. Yağışlar daha çok kar şeklindedir. İklimin bu sertliği, batıya doğru yükseltinin azalmasıyla bir yumuşama gösterir. Buralarda yazlar daha sıcak ve uzundur. Bitki örtüsü alçak yerlerde bozkır, yükseklerde ormanlardır. Yakacak elde etmek amacıyla bölgenin ormanları fazla tahrip edilmiştir. Bu bölge orman bakımından Türkiye'nin fakir bir bölgesidir. Sadece Sarıkamış, Tunceli, Bingöl yörelerinde, geniş alanlı ormanlar vardır.

Doğu Anadolu önemli akarsuların beslendiği bir alandır. Araş, Kura, Fırat ve Dicle ırmakları kaynaklarını bu bölgeden alıp sularını komşu ülkelerin deniz ve göllerine boşaltırlar. Bu akarsular bol su taşırlar. Eğimin fazlalığı yüzünden çok yerde hızlı akarlar, elektrik üretimi ve sulama için büyük önem taşırlar.

Tabiat şartlarının zor, iklimin sert oluşu bölgede nüfusun yoğun olmasını engellemiştir. Bu yüzden burası Türkiye'nin en seyrek nüfuslu bölgesidir. Nüfus, verimli topraklarla kaplı ve iklimin daha elverişli olduğu ovaların çevresinde toplanmıştır. Dağlık Hakkâri Bölümü, bölgenin en seyrek nüfuslu alanıdır.

Bölge ekonomisi, tarım ve hayvancılığa dayanır. Çalışan nüfusun çoğu bu işlerle uğraşır. Özellikle büyük baş hayvancılık yapılır. Çünkü bölge arazisinin üçte biri otlaktır.

Doğu Anadolu Bölgesi

Doğu Anadolu Bölgesi yer şekilleri, beşerî ve ekonomik özellikleri bakımından dört bölüme ayrılmaktadır:

- a. Yukarı Fırat Bölümü
- b. Erzurum - Kars Bölümü
- c. Yukarı Murat - Van Bölümü
- ç. Hakkâri Bölümü

a. Yukarı Fırat Bölümü

Bölüm, bölgenin batısında olup en geniş yerini oluşturur. Genel olarak dağlıktır. Bölümün kuzeyinde Tercan ve Erzincan Ovaları yer alır. Ortada Munzur ve Tunceli dağları uzanır. Güneyde Elbistan, Malatya, Muş Ovaları ve Güneydoğu Toroslar, batıda ise yüksek düzlükler yer alır. Kuzeydeki ovaları sulayan Karasu ve güneydeki ovaları sulayan Murat akarsuyu, Keban yakınlarında birleşerek Fırat nehrini oluştururlar. Fırat, devamlı bol su taşıyan bir akarsudur. Üzerinde büyük barajlar kurulmuştur. Bunlar Keban, Karakaya ve yapımı devam eden Atatürk barajlarıdır. Keban ve Karakaya hidroelektrik santrallerinden, önemli ölçüde elektrik üretilmektedir.

Burası, sıcaklık bakımından Doğu Anadolu'nun en elverişli bölümüdür. Bölgenin doğu kesimlerine göre daha sıcaktır. Kışlar nispeten kısa sürer, fakat soğuk ve karlı geçer. Bitki örtüsü bakımından Bingöl ve Tunceli yöreleri ile Güneydoğu Toroslar, yarı bozuk ormanların bulunduğu yerlerdir. Bu ormanlar, meşe ve ardıç ağaçlarından oluşur. Geniş platoların bulunduğu yerde ise otlaklar ve çayırlar büyük yer tutar. Ovalar ve vadi tabanları tarım sahalarıdır. Dolayısıyla buralar daha yoğun nüfusludur. Doğu Anadolu'nun önemli şehirlerinden olan Malatya ve Elazığ bu bölümdedir.

Malatya, önemli yollar üzerinde kurulmuş bir tarım, endüstri ve ticaret merkezidir. Pamuklu dokuma, şeker, sigara, un, yem, süt ürünleri fabrikaları ve et kombinası, önemli endüstri kuruluşlarıdır. Malatya'da yetiştirilen kayısı, önemli bir ticaret ürünüdür. İnönü Üniversitesi bu şehrimizdedir.

Elazığ, ovada kurulmuş modern bir endüstri ve ticaret şehrimizdir. Şeker, çimento, ferrokrom, plâstik boru fabrikaları önemli endüstri kuruluşlarıdır. Elazığ, Fırat Üniversitesi ile de bir eğitim merkezidir.

Bölümün diğer yerleşim birimleri; Elbistan, Tunceli, Bitlis, Erzincan, Bingöl ve Divriği'dir.

Burada iklimin nispeten elverişli olmasından dolayı ürünler çeşitlidir. Buğday, arpa, pamuk, tütün, şeker pancarı, baklagiller ile çeşitli sebze ve meyveler başlıca tarım ürünleridir. Yaylalarında geniş otlakların olması hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Tunceli ve Erzincan'da şeker, Bitlis'te sigara fabrikası vardır.

Bölüm, yurdumuzun maden yatakları yönünden zengin alanlarından biridir. Önemli yer altı kaynakları linyit (Elbistan), krom (Guleman ve Palu), demir (Divriği ve Hekimhan), bakır (Elazığ -Maden), kaya tuzu (Erzincan ve Tercan), kurşun ve çinko (Keban) dur. Burada maden çıkarma ve maden cevherlerini işleme endüstrisi gelişmiştir. Nitekim zengin linyit yataklarından elektrik üretiminde faydalanmak üzere, Afşin-Elbistan termik santrali kurulmuştur.

Selçuklu ve Osmanlılardan kalan tarihî eserler, tabiat güzellikleri bölümün önemli turizm değerleridir. Özellikle Keban baraj gölü, Hazar gölü ve tarihî Harput şehri (Elazığ şehrinin eski adı), turistik değer taşıyan yerlerdir.

b. Erzurum - Kars Bölümü

Doğu Anadolu'nun kuzeydoğusundadır. Erzurum-Kars yaylası olarak da adlandırılır. Yükseltisi 1500 - 2000 m olan yüksek platolar ve bunlar üzerinde yükseklikleri 3000 m yi geçen dağlar ile tabanı yine yüksek olan bazı çukurlar (İğdır ovası) bölümün yer şekillerinin esasını oluşturmuştur. Bölümde yer alan Kargapazarı, Allahüekber, Palandöken dağları ile Kısır dağı, ova ve platoları birbirinden ayırır. Palandöken dağları kış sporlarının yapıldığı bir kayakçılık merkezidir. Başlıca akarsuları olan Karasu, Araş ve Kura, kaynağını buradaki yaylalardan alır.

Bölüm, yüksekliği sebebiyle Türkiye'nin en soğuk yeridir. Kışları uzun ve karlıdır. Sıcaklık -40 dereceye kadar düşer. Yazları kısadır. Yağışlar boldur. Yağışın bol, buharlaşmanın az olması sebebiyle yüksek alanlarda otlaklar ve dağ çayırıları gelişmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nin en iyi korunmuş çam ormanları, bu bölümde Sarıkamış'tadır. İğdır Ovası bölümün en çukur yerini oluşturur. Etrafı dağlarla çevrili olduğundan kuraktır. Sulama ile tarım yapılır.

Erzurum - Kars Bölümü, Doğu Anadolu Bölgesi'nin sık nüfuslu bölümlerindendir. Nüfus daha çok verimli ova kenarlarında toplanmıştır. Başlıca şehirleri; Erzurum, Kars, Sarıkamış, Hasankale, Aşkale, Ardahan ve İğdır'dır.

Erzurum bir tarım, endüstri ve ticaret merkezidir. Çimento, şeker, yem, süt, dokuma, ayakkabı fabrikaları ve et kombinasi gibi çeşitli endüstri kolları gelişmiştir.

Erzurum'un Kurtuluş Savaşımızda çok önemli bir yeri vardır. Amasya'dan sonra Erzurum'a gelen Mustafa Kemal, burada Erzurum Kongresi'ne katıldı (23 Temmuz 1919). Erzurum Kongresi'nde bütün ülkeyi ilgilendiren kararlar alındı. Bu kararlarla, ülkenin bütünlüğü ve bağımsızlığının sağlanması amaçlandı. Bu kongrede alınan kararlardan birinde "Millî sınırlar içinde vatan bütündür, parçalanamaz" deniliyordu. Böylece devletin ve milletin tam bağımsızlığının milletçe savunulması kararı bir defa daha alınmış oluyordu.

Erzurum, ayrıca doğunun en eski kültür merkezlerindendir.

Atatürk Üniversitesi burada açılmıştır.

Çayır ve meraların çokluğu, bölümde ekonominin daha çok hayvancılığa dayanmasını sağlamıştır. Burası, Türkiye'nin belli başlı canlı hayvan pazarlarından biridir. Bölümde daha çok sığır ve koyun beslenir.

Bölümde tahıllar (özellikle buğday), şeker pancarı, patates, baklagiller ile pamuk (İğdır ovası), sebze ve meyveler de yetiştirilen başlıca tarım ürünleridir.

Bölümün diğer endüstri merkezi Kars'tır. Burada hayvan ürünlerini değerlendiren endüstri kollarının yanı sıra çimento, un, yem, iplik fabrikaları kurulmuştur. Sarıkamış'ta ise Sümerbank'a ait ayakkabı fabrikası vardır.

Bölümün başlıca yer altı kaynakları; manganez, linyit ve oltu taşıdır.

Çıldır gölünün tabii güzellikleri, Palandöken ve Sarıkamış'taki kayak merkezleri, Ilıca'daki kaplıcalar, Erzurum, Kars ve Ardahan'daki tarihî eserler bölümün önemli turistik yerleridir.

c. Yukarı Murat-Van Bölümü

Doğu Anadolu'nun doğu kesiminde olup Van Gölü ve çevresi ile Yukarı Murat havzasını içine alır. Kuzeyde Karasu - Aras Dağları, güneyde Güneydoğu Toroslarla kuşatılmıştır. Batıda Yukarı Fırat Bölümü, doğuda ise İran ile komşudur.

Bazılarının yüksekliği 4000 m nin üstüne çıkan sönmüş birer yanardağ olan Nemrut, Süphan (4 051 m), Tendürek ve Ağrı (5 137 m) bu bölümde yer alır.

Aladağ, Bingöl, Şerafettin dağları ile Van Gölü'nün doğusundaki dağlar, bölümün diğer yükseklikleridir. Bunlar arasında geniş platolar ve ovalar yer alır. Muş, Bulanık ve Eleşkirt Ovaları başlıcalarıdır. Ayrıca bölümün güneydoğusundaki Yüksekova (2 000 m) ve Başkale Ovası (2 400 m) Türkiye'nin en yüksek düzlükleridir.

Yurdumuzun en büyük gölü olan Van Gölü bu bölümdedir. Küçük bir iç deniz gibidir. Denizden 1646 m yüksekliktedir. Bu gün bulunduğu çukurluğun önünü Nemrut volkanından çıkan lavların kapatmasıyla oluşmuştur. Kapalı bir havza durumundadır. Bu yüzden suları sodalıdır. Göle karışan dere ağızlarında balıkçılık yapıldığı gibi, göl üzerinde feribot seferleri de yapılır. Türkiye'den İran'a yapılan demir yolu ulaşımı Tatvan-Van arasında, göl üzerinden feribotla sağlanır. Derin ve büyük olduğundan çevresinin iklimi üzerinde az da olsa ıhmanlaştırıcı bir etki yapar. Van bölümü az yağışlı olup bölgenin Iğdır'dan sonra en kurak alanıdır. Van yöresi hariç, kışlar çok serttir. Tabii bitki örtüsünü bozkırlar oluşturur. Ancak Van Gölü'nün güneyinde küçük orman alanları vardır. Çevresinde sebze ve meyve bahçeleri yer alır.

Bölgenin en seyrek nüfuslu bölümlerindendir. Devamlı yerleşim yerleri tarıma elverişli vadi tabanlarındadır. Şehirler fazla büyük değildir. Van Gölü'nün doğusunda önemli bir yol kavşağında kurulan Van, bölümün en büyük şehridir. Çimento, yem, dokuma ve süt ürünleri fabrikaları önemli endüstri kuruluşlarıdır. 100. Yıl Üniversitesi bu şehrimizdedir. Bölümün başlıca yerleşim merkezleri Ağrı, Muş, Doğubeyazıt, Bulanık, Malazgirt, Varto, Tatvan ve Erciş'tir.

Bölümün Malazgirt ovası'nda Anadolu kapılarının Türklere açılmasını sağlayan Malazgirt Meydan Savaşı yapılmıştır (1 071).

Çayır ve otlaklarının elverişli olması, küçük baş hayvancılığı bölümün en önemli ekonomik faaliyeti yapmıştır. En çok koyun beslenir. Canlı hayvan ticareti bölümün önemli gelir kaynağıdır. Bölümde yetiştirilen küçük baş hayvanlar İran, Irak ve Kuveyt'e, büyük baş hayvanların bir kısmı da Sovyetler Birliği'ne ihraç edilir.

Küçük ovalarda ve vadi tabanlarında daha çok buğday, arpa, çavdar, Van Gölü çevresindeki ovalarda ise sulama ile şeker pancarı, hayvan yemi, sebze ve meyve yetiştirilir. Ağrı, Muş ve Erciş'te şeker fabrikası, Tatvan'da tersane vardır. Başlıca yer altı kaynağı linyittir.

Nemrut dağı üzerindeki krater gölü, Van Gölü ve çevresi, Ağrı dağı ve Ağrı ilindeki kaplıcalar, İshak Paşa Sarayı bölümün önemli turizm değerleridir.

ç. Hakkâri Bölümü

Bölgenin güneydoğusunda kalan ve yurdumuzun en dağlık kesimini oluşturan alanı kapsar. Türkiye'nin ikinci yüksek doruğu olan Buzul (Cilo) dağı (4 135 m) buradadır. Üzeri buzullarla kaplıdır. Bölümün önemli akarsuları, Dicle'nin kolları Büyük Zap ve Botan'dır. Buradaki ovalar dar alanlı, ancak tabanı yüksek ovalardır.

Bölümde şiddetli bir kara iklimi hüküm sürer. Kışlar çok uzun ve karlıdır. Kar örtüsü aylarca yerde kalır. Dağların dorukları yazın da büsbütün erimeyen karlarla kaplıdır. Bunlara kalıcı karlar denir. Yükseklerde meşe ve ardıç, su boylarında söğüt ve kavak yetişir.

Bölümün dağlık oluşu, derin vadilerle parçalanmış olması, kışların uzun ve karlı geçmesi ulaşımı zorlaştırmıştır. Dağlar, ancak bir iki yerinden geçit verir. Bu yüzden yakın yıllara

kadar bölümün diğer bölgelerimizle olan bağlantısı oldukça zor olmuştur. Bu gün bazı kara yollarının yapımı ile bölümün diğer bölgelerimizle olan bağlantısı kolaylaşmıştır. Yağan karlar ve düşen çığ yüzünden bu yolların bir bölümü kışın bazen geçit vermez.

Bu elverişsizliği yüzünden burası yurdumuzun en tenha bölümlerinden biridir. En büyük şehri Hakkâri'dir.

Küçük baş hayvancılık bölümdeki en önemli ekonomik faaliyettir. Nüfusun % 70'i hayvancılıkla uğraşır. Göçebe hayvancılık, bölümün ayrı bir özelliğidir. Canlı hayvan ticareti bölümde önemli ölçüde gelişmiştir. Arıcılık da yapılır. Çok dağlık olması sebebiyle tarım alanları oldukça dardır. Buralarda buğday, çavdar, mercimek, patates,

mısır ve pirinç gibi ürünlerin yanı sıra üzüm, elma, ceviz ve Antep fıstığı gibi meyveler yetiştirilir. Ancak tahıl ve mısır üretimi bölümde yaşayan halkın ihtiyacını karşılayamaz.

Bölümün yer altı kaynağı linyittir. Şırnak ilçesindeki linyit yatakları işletilmektedir.

İÇ ANADOLU BÖLGESİ

Bölgenin Genel Özellikleri

Yurdumuzun hemen hemen ortasında yer alan İç Anadolu Bölgesi, kuzeyden ve güneyden yüksek dağlarla kuşatılmıştır. Doğu Anadolu'ya doğru sokularak geniş alanları içine alır. Kuzeyde, Kuzey Anadolu dağlarıyla Karadeniz Bölgesi'nden; güneyde Orta ve Batı Toroslarla Akdeniz Bölgesi'nden; batıda, Sultan dağlarından Uludağ'a kadar uzanan yüksekliklerle Batı Anadolu'dan; doğuda ise Anadolu'nun kuzeyinde ve güneyinde yer alan yüksek kenar dağların birleştikleri yerde Doğu Anadolu'dan ayrılır.

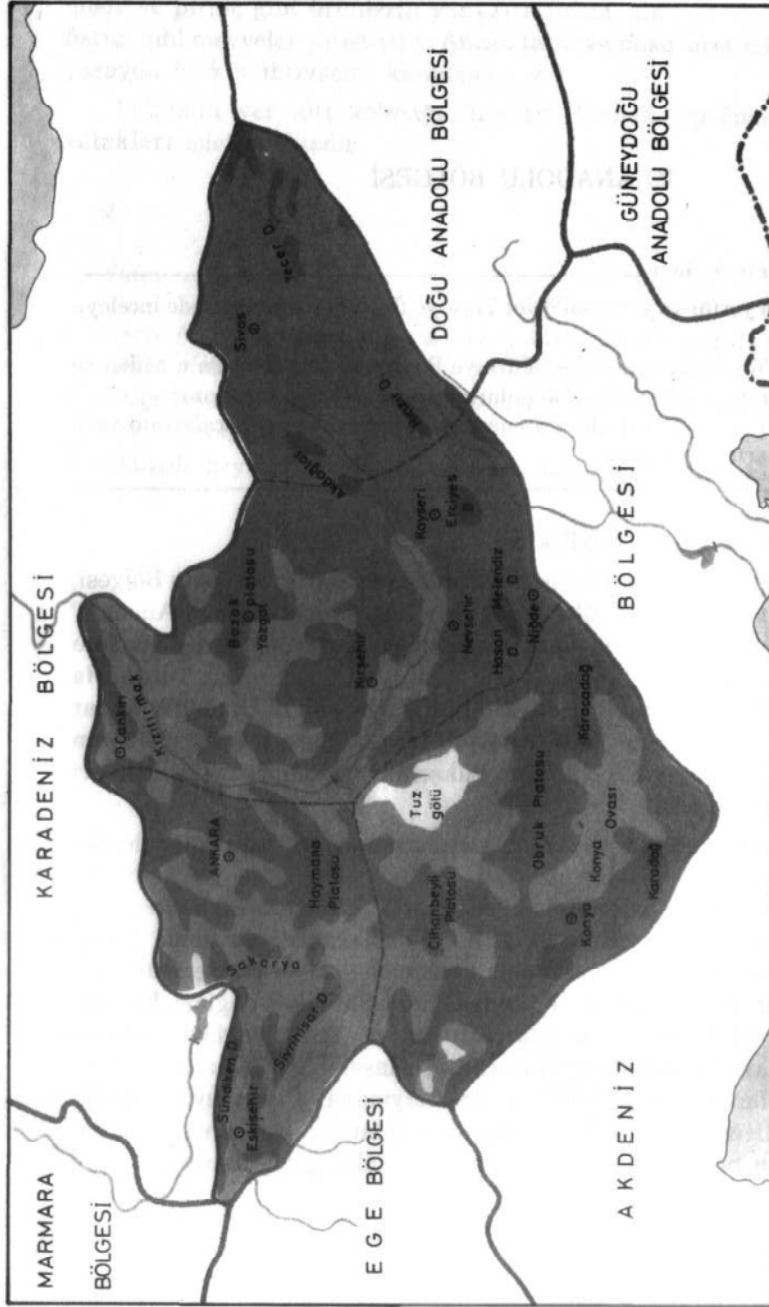
İç Anadolu Bölgesi kapladığı alan bakımından Doğu Anadolu'dan sonra ikinci büyük bölgemizdir. Diğer bölgelere göre yer şekilleri, iklimi, bitki örtüsü bakımından fazla çeşitlilik göstermez. Bölgenin en büyük kısmını, yükseltisi 1000 m yi fazla aşmayan geniş alanlı düzlükler kaplar. Bunlar arasında kıvrım dağları ve yer yer yükselen sönmüş yanardağlar vardır. Kıvrım dağları; Sündiken dağları, Bozdağ, Elmadağ, İdris dağı, Akdağlar, Hınzır ve Tecer dağları, sönmüş yanardağlar ise Karadağ, Karacadağ, Hasandağ, Melendiz ve en yüksek olan Erciyes (3 916 m)'tir. Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok ve Uzunyayla, bölgenin önemli platolarıdır. Bunların arasındaki ovaların bir kısmı dar, bir kısmı ise daha geniş alanlıdır.

Kızılırmak'ın yukarı ve orta kesimi ile Sakarya ırmağının yukarı kesimi bu bölgemizin sınırları içerisindedir. İlk baharda yağın yağmurlar ve eriyen karlarla kabaaran Kızılırmak üzerinde Hirfanlı ve Kesikköprü; Sakarya üzerinde de Sarıyar ve Gökçekaya barajları ile hidroelektrik santralleri kurulmuştur.

Denizden uzak ve etrafı yüksek dağlarla çevrili olan bölgede kara iklimi hüküm sürer. Yazları sıcak ve kurak; kışları uzun, soğuk ve karlıdır. Türkiye'de kuraklığın en çok görüldüğü bölgelerdendir. Kışın don olayları sık görülür. İklimle bağılı olarak iç kesimlerde bozkırlar geniş yer kaplar. Bölgenin güney kesimi, kuzey kesimine göre daha kuraktır. Buradaki akarsular sularını denize gönderemez. Bu yüzden geniş bir kapalı havza durumundadır. Bu havzanın en alçak yerleri bataklık ve sığ göllerle kaplıdır. Bunların en büyüğü Tuz gölüdür. Van Gölü'nden sonra yurdumuzun ikinci büyük gölü olan Tuz gölünün derinliği, birkaç metre olup yazın buharlaşma ile çok su kaybeder, alanı küçülür, böylece çevresinde kalın bir tuz tabakası oluşur. Bu gölümüzden tuz elde edilir.

Bölgenin kapladığı alana göre nüfusu azdır. Nüfusun dağılışı ve yerleşme, tarım imkânları ve iklimle çok yakından ilgilidir. Nüfus daha çok bölgeyi çeviren, nispeten daha yağışlı dağların eteklerinde ve akarsu boylarında toplanmıştır. Önemli yollar da buralardan geçer. Buna karşılık bölgenin kurak olan iç kesimleri en tenha yerlerdir. Türkiye'nin başkenti Ankara, bu bölgemizdedir.

Bölge ekonomisinin temeli, tarım ve hayvancılığa dayanır. Düzlüklerin fazla olması, tarım için geniş imkânlar sağlar. Ancak yarı kurak iklim özelliği, tarım topraklarının büyük kısmının her yıl ekilememesine sebep olmuştur. Ekilen tahıl ürünlerinin başında buğday gelir. Türkiye'de, tahıl ürünlerinden en fazla geliri sağlayan İç Anadolu, yurdumuzun önemli bir tahıl ambarıdır. Geniş bozkırlar, küçük baş hayvanların yetiştirilmesine elverişlidir. Dolayısıyla hayvan ürünleri bakımından da yurdumuzun önemli bölgelerindendir. Yurdumuzda tiftik keçisi ve koyun en çok bu bölgemizde yetiştirilir. Endüstri gelişme yolundadır.

İç Anadolu Bölgesi.

İç Anadolu Bölgesi yer şekilleri, beşerî ve ekonomik özellikleri bakımından dört bölüme ayrılmıştır:

- a. Konya Bölümü
- b. Yukarı Sakarya Bölümü
- c. Orta Kızılırmak Bölümü
- ç. Yukarı Kızılırmak Bölümü

a. Konya Bölümü

Bölüm, Tuz gölü ve Cihanbeyli Platosu ile Toroslar arasında kalan büyük kapalı bir havzadır. Burada ovalar ve platolar, Tuz gölü, Eber ve Akşehir Gölü geniş yer kaplar. Karadağ, Karacadağ volkanları ve yer yer bazı tek dağlar yükselir.

Konya bölümü, İç Anadolu Bölgesi'nin en az yağış alan bölümüdür. Bu yüzden az nüfuslanmıştır. Bölgenin en tenha yerleri buradadır. Nüfus, daha çok akarsu boylarında ve dağ eteklerinde toplanmıştır. Bölümün önemli şehirleri de bu kesimlerdeki. Bunların en büyüğü ve en gelişmiş olanı Konya'dır. Tarihî bir şehrimiz olan Konya, Selçuklu Devletine bir süre başkentlik yapmış, ünlü Türk düşünürü Mevlâna ve Nasreddin Hoca'yı yetiştirmiştir. Son zamanlarda sulama tesislerinin yapılması, çeşitli endüstri kuruluşlarının hizmete açılması ve Selçuk Üniversitesiyle büyük gelişme göstermiştir. Bölümün diğer şehirleri Karaman, Ereğli, Çumra ve Akşehir'dir.

Bölümde ekonomik faaliyetlerin başında tarım ve hayvancılık gelir. İklimin kuraklığından dolayı tarım ürünleri fazla çeşitlenmemiştir. En çok gelir sağlayan ürün, buğdaydır. Türkiye buğday üretiminin büyük bir bölümü buradan sağlanır. Arpa ve şeker pancarı diğer önemli ürünleridir. En çok küçük baş hayvan beslenir (özellikle tiftik keçisi ve koyun).

Şeker, gıda maddeleri, çimento, dokuma, makine, tarım âletleri, tuğla ve kiremit fabrikaları, Seydişehir alüminyum tesisleri, Sarayönü civa işletmeleri, bölümün önemli endüstri kuruluşlarıdır.

Mevlâna Müzesi ile Selçuklu ve Osmanlılara ait tarihî eserler, bölümün turistik değerleridir.

b. Yukarı Sakarya Bölümü

Bölgenin kuzeybatısını içine alır. Kuzeyde Sündiken ve Köroğlu dağları, ortada Sivrihisar dağları, doğuda İdris dağı ve Elmadağ vardır. Bunların arasında Haymana Platosu, Eskişehir, Yukarı Sakarya, Mürted ve Çubuk ovaları yer alır. Ankara yakınlarında Eymir ve Mogan gölleri vardır.

Bölüm, kışları oldukça sert ve kar yağışlı, yazları ise kurak olan bir iklime sahiptir. Konya Bölümü'ne göre biraz daha fazla yağış alır.

Batı Karadeniz, Marmara ve Ege Bölgesi'nden gelen kara yolları, bu bölüm üzerinden iç kesimlere ulaşır. Ege ve Marmara Bölgelerinden gelen demir yolları da burada birleşir. İklim ve ulaşım şartlarının elverişli olması bölümün, İç Anadolu'nun diğer bölümlerine göre daha çok nüfuslanmasını sağlamıştır. Bölgede nüfusun çoğu şehirlerde yaşar. Türkiye'nin başkenti Ankara bu bölümdedir. Ankara, İç Anadolu Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin de ikinci büyük şehridir. Çeşitli yönlerden gelen yolların kavşağında kurulmuştur. Ticaret, endüstri, eğitim ve kültür merkezidir.

27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelen Mustafa Kemal Paşa'yı Ankaralılar büyük bir sevgi ve coşkuyla karşıladılar, emrinde olduklarını söylediler. Millet hâkimiyetine dayalı olmayan bağımsızlığın, tam bağımsızlık sayılamayacağını bilen Atatürk, 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Millî Mücadelenin merkezi olan Ankara'da açtı. 13 Ekim 1923'te başkent olan Ankara, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilânı ile de gelişmeye başladı. Başkent oluşuyla birlikte hızla kalabalıklaşan ve endüstrileşen Ankara'da uçak, traktör, şeker, çimento, besin fabrikaları ile irili ufaklı birçok endüstri kuruluşları bulunmaktadır. Ayrıca, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik, Hacettepe ve Bilkent Üniversiteleriyle de yurdumuzun önde gelen eğitim ve kültür merkezlerinden biridir.

Bölümün diğer önemli şehirleri; Eskişehir, Polatlı, Haymana ve Sivrihisar'dır. Bir endüstri merkezi olan Eskişehir uçak, lokomotif, motor, şeker, besin, çimento, kiremit, buzdolabı, beton direk, dokuma (basma) fabrikaları gibi endüstri kuruluşlarına sahiptir. Anadolu Üniversitesi de buradadır.

Bölümde tarım ve hayvancılık da yapılır. Tarla tarımı başta gelir. Buğday, arpa, şeker pancarı, patates, baklagiller, sebze ve meyve en önemli ürünleridir. En çok küçük baş hayvan (koyun, tiftik keçisi) yetiştirilir. Elde edilen deri, yün ve tiftik, halkın başlıca geçim kaynağıdır. Ancak tarım dışında endüstri, ticaret ve ulaşım gibi işlerle hayatını kazananların sayısı da çoktur.

Yukarı Sakarya Bölümü, maden bakımından pek zengin değildir. Linyit, bor, krom ve lüle taşı burada bulunan başlıca yer altı kaynaklarıdır.

Bu bölümde Ankara'daki Hacı Bayram Veli'nin türbesi, Gordiyum, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Anıtkabir, Atatürk Orman Çiftliği, eski Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Çankaya Atatürk Köşkü, Eskişehir ilindeki Yunus Emre türbesi başlıca turistik yerlerdir.

c. Orta Kızılırmak Bölümü

Bölüm, Kızılırmak'ın İç Anadolu'da çizdiği geniş yayın içinde kalır. Güneyinde Hasan dağ, Melendiz ve Erciyes gibi sönmüş yanardağlar yükselir. Bölümün kuzey kesimi daha dağlıktır. Orta kesimde yükselti azalır, platolar geniş yer kaplar. Bunların aralarında önemli ovalar yer alır. En önemlileri Kayseri Ovası, Develi Ovası ve Aksaray Ovası'dır.

Orta Kızılırmak Bölümü'nün kışları soğuk, yazları sıcak ve kuraktır. Konya Bölümü'ne göre daha nemlidir. Geniş alanların volkan külleri ile kaplı olması tarım alanlarının verimliliğini sağlar. Buna bağlı olarak bütün İç Anadolu'da kır nüfusunun en yoğun olduğu bölüm burasıdır.

Bölümün en önemli ticaret ve endüstri merkezi olan Kayseri, verimli bir ovada kurulmuştur. Kayseri'de Cumhuriyet döneminin ilk

fabrikalarından Hava İkmal Bakım Merkezi ile Sümerbank'a ait bez fabrikası kurulmuştur. Sucuk, pastırma yapımı, meyve suyu, dokuma, halı ve şeker fabrikaları diğer endüstri kollarıdır. Erciyes Üniversitesi ile de bir eğitim ve kültür merkezidir.

Bölümdeki diğer önemli şehirler; Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Yozgat, Çankırı, Kırıkkale ve Ürgüp'tür.

Bölümün, ekonomik temelini tarım ve hayvan ürünleri oluşturur. Özellikle daha verimli olan güney kesimlerinde, en çok gelir sağlayan ürünler buğday ve arpa gibi tahıllar, şeker pancarı ve baklagillerdir. Nevşehir ve Niğde çevresinde meyvecilik (elma, badem, üzüm) çok önemlidir.

Orta Kızılırmak Bölümü'nün çeşitli yerlerinde maden yatakları vardır. Kayseri'de çinko

ve demir, Kırşehir ve Yozgat'ta fluorit, Çankırı'da jips ve kaya tuzu gibi.

Bölümün tabîî güzellikleri ve tarihî eserleri turistik değerleridir. Nevşehir ilinde Ürgüp ve Göreme'de gezilebilecek pek çok turistik yer vardır. Bunlar eski yerleşme yerleri, yer altı şehirleri, İhlara vadisi, peribacaları ve Hititlerden kalan höyüklerdir. Ayrıca her yıl Hacı Bektaş Veli için yapılan törenler buraya çok turist gelmesini sağlamaktadır.

ç. Yukarı Kızılırmak Bölümü

Bu bölüm, Kızılırmak'ın yukarı kesiminin uzandığı yerleri ve çevresini içine alır. İç Anadolu Bölgesi'nin en dağlık bölümüdür. Yüksek dağlarla kuşatılmıştır. Akdağlar, Çamlıbel dağları, Hınzır ve Tecer dağları buradadır. Bu dağların arasında ovalar, platolar (Uzun-yayla) ve geniş çukurlar yer alır. Dağlık olduğu için tarım alanları dardır.

İç Anadolu'nun diğer bölümlerine göre iklimi en sert olan bölümdür. Kışlar çok soğuktur. Gece ve gündüz arasındaki sıcaklık farkları fazladır. Don olayları çok sık görülür. Stepplerle kaplıdır. Ancak, yüksek yerlerinde çam ormanları vardır. Elverişsiz yer şekilleri ve ikliminden dolayı bölümde nüfus seyrek, şehirleşme azdır.

Bölümün en büyük yerleşim merkezi Sivas'tır. Sivas, Orta Karadeniz kıyılarını Güneydoğu Anadolu'ya, İç Anadolu'yu da Doğu Anadolu'ya bağlayan eski ticaret yollarının birleştiği yerde kurulmuştur. Gelişmesini bu konumuna borçludur. Tarım ve hayvancılık, bölümün olduğu gibi Sivas'ın da önemli gelir kaynağıdır. Ayrıca demir yolu fabrikası, çimento, beton travers, süt işleme, yem, tuğla ve kiremit fabrikaları, et kombinası gibi önemli endüstri kuruluşlarıyla da gelişmekte olan bir endüstri merkezidir.

Selçuklu ve Osmanlı döneminin sanat eserleri ile dolu olan Sivas'ın, Kurtuluş Savaşımızda da önemli bir yeri vardır. Amasya Genelgesi ile yapılması kararlaştırılan Sivas Kongresi, 4 Eylül 1919'da bu şehrimizde toplandı. Bu kongrede, daha önce yapılan Erzurum Kongresi'nde verilmiş olan kararlar benimsendi ve kabul edildi. Ayrıca Anadolu ve Rumeli'de kurulan ve o yörelerdeki halkın hukukunu yabancılara karşı koruyan kuruluşlar da tek bir kuruluş halinde birleştirildi. Böylece millî birlik ve beraberlik sağlanmış oldu.

Kurulan Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas şehrini günümüzde de bir eğitim ve kültür merkezi haline getirmiştir.

Bölümde şeker pancarı, arpa, buğday, çavdar gibi tahıl ürünleri, meyve ve sebze üretilir. Keçi, sığır ve çok sayıda koyun beslenir.

En önemli madenleri demir, krom ve linyittir.

TÜRKİYE'NİN STRATEJİK DURUMU

TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK YERİ VE ÖNEMİ

Jeopolitik (Jeo=Yer); yer ve politika kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Yerin siyasî olaylara olan etkisini inceler.

Türkiye'nin Dünya üzerinde bulunduğu yer, jeopolitik bakımdan çok önemlidir. Türkiye'nin jeopolitik önemini daha iyi anlayabilmek için, çevresindeki ülkelerin ekonomik durumları ile tarihlerinin bilinmesinde yarar vardır.

Türkiye, dünyanın ekonomik, siyasal ve kültürel bakımdan farklı büyük bölgeleri arasında yer alır. Güney ve güneydoğusunda, bütün ülkelerin gözlerinin üzerinde olduğu dünyanın en zengin petrol yataklarına sahip Orta Doğu ülkeleri bulunur. Kuzeybatımızda da endüstride gelişmiş Avrupa ülkeleri vardır. Türkiye, ekonomik bakımdan birbirlerine muhtaç bu iki farklı blok arasındadır.

Siyasal bakımdan Türkiye, yine farklı bloklar arasındadır. Kuzey ve kuzeybatımızda sosyalist ülkeler, güneyimizde ise "Üçüncü Dünya Ülkeleri" olarak bilinen devletler yer alır.

Türkiye'nin okyanuslara deniz yollarıyla bağlı olması ayrı bir önem taşır. Marmara denizi ve Boğazlar, Karadeniz ülkelerini açık denizlere ulaştıran tek geçittir. Boğazlar vasıtası ile Sovyetler Birliği'nin güneye açılan deniz yollarını kontrol etmesinin yanı sıra, Orta Doğu petrollerinden Sovyetler Birliği'ni ayıran iki ülkeden biri Türkiye'dir.

Sovyet Rusya; Çar I.Petro'dan beri süregelen "sıcak denizlere açılma" politikasında önemli bir engel olan Türk boğazları bölgesini ele geçirerek, Doğu Akdeniz havzasına hâkim olmak düşüncesini gütmektedir.

Sovyet Rusya'nın, geçen yüzyıllarda sıcak denizlere ulaşma arzusu, zamanımızda Orta Doğu'nun zengin petrol yataklarına sahip olmak arzusu ile birleşmiştir.

Batı komşumuz Yunanistan'a ait Ege adaları, kıyılarımıza çok yakındır. İstiklâlîne kavuşuncaya kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Yunanistan, toprakları az, ekonomik kaynakları yetersiz küçük bir devlettir. Bu ülke, eskiden beri başta İstanbul olmak üzere, Türkiye' nin Ege kıyılarını ele geçirip topraklarını genişletme hayaline kapılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti sırasında himaye gören Yunanistan, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmamızı fırsat bilerek İtilâf Devletlerinin desteğiyle İzmir'i ve Ege kıyılarımızı işgal etmiştir. Atatürk'ün komutasında kahraman Türk Ordusu "Büyük Taarruz"la sonuçlanan Millî Mücadele ile Yunan ordularını büyük bir yenilgiye uğratarak yurdumuzdan çıkarmıştır.

Ancak, Yunanistan'ın millî hedefi (Megalo İdea) Kıbrıs'ı, Boğazları, İstanbul'u, Batı ve Orta Anadolu'yu içine alan büyük Yunanistan'ın kurulmasıdır.

Ege adalarının alınması, Kıbrıs'ta Enosis teşebbüsleri ve son olarak Ege denizinin bir Yunan denizi haline getirilmesi teşebbüsleri ve Batı Trakya'daki soydaşlarımızı baskı altında tutma gayretleri bu genel politikanın uygulamalarıdır.

Türkiye, 1938'de Fransa ile yaptığı bir antlaşmayla Hatay'ın bağımsızlığını sağlamıştır. Bir yıl sonra 1939'da Hatay Türk Devleti Meclisi, oybirliğiyle Anavatana katılmayı kabul etmiştir.

Suriye, Hatay'ın Türkiye topraklarına katılmasını bir türlü kabullenmemektedir. Haritalarında Hatay'ı kendi sınırları içinde göstermektedir. Türkiye ile Suriye arasında tarihî, kültürel, sosyal bağlar ve uzun ortak sınıra rağmen ilişkiler hiçbir zaman sınır komşusu olmanın zorunlu kıldığı ilişkilerden öteye geçememiştir.

Günümüzde, Türk-İran ve Türk-İrak ilişkileri de Suriye ile olan ilişkiler paralelindedir. Ancak ticarî ilişkimiz daha fazladır.

Bulgaristan, burada yaşayan soydaşlarımıza karşı Balkan Savaşlarında başlattığı zulmü devam ettirmektedir. Türklere karşı olan bu tutumları bütün dünyaca bilinmektedir.

Yaptığımız bu açıklamalar, bazı komşularımızın yurdumuz ve Türk Milleti hakkında iyi emeller beslemediğini göstermektedir. Buna karşı Türkiye, Büyük Atatürk'ün "YURTTA SULH, CİHANDA SULH" ilkesi doğrultusunda hareket etmektedir.

Atatürk'ün önderliğinde kazandığımız İstiklâl Savaşımızın sonunda kurulan yeni Türk Devleti, dışarıdan gelecek her türlü saldırı ve tehdide karşı koyma azminde ve kararındadır. Bunu başarabilmek için daima millî birlik ve beraberlik içinde, çok çalışarak ileri milletler seviyesine ulaşmamız gerekmektedir.

İç tehdit

Bir önceki konumuzda Türkiye'nin Dünya üzerindeki yeri ve öneminden bahsetmiştik. Yurdumuz, hem coğrafî konumu, hem de jeopolitik durumu bakımından birçok ülkede görülmeyen özellikler taşır. Bu sebeple çok eski zamanlardan beri yabancılar vatanımıza göz dikmişlerdir.

Milletlerin var olabilmesi için, başta kültür olmak üzere dil, din, yurt, tarih ve ülkü birliğinin gerekli olduğunu biliyoruz. İşte bu özellikler, toplumlarda zayıflatılarak veya ayrılıklar yaratılarak o ülkenin parçalanması, yıkılması hedef alınıyorsa buna iç tehdit denir.

Ülkemize göz diken yabancılar, bu bağlarımızı koparmak ve bizi içten yıkmak için birçok şekillerde faaliyet göstermektedirler.

Türkiye için, iç tehditlerden en önemli olanı kültür değerlerimizin bozulmak istenmesidir. Yüzyıllardan beri yaşayarak kazandığımız, atalarımızdan bizlere miras kalan millî kültürümüzü iyi koruyup ona sahip çıkmak zorundayız. Çünkü kültür birliğimizi bozarak bizleri birbirimizle düşman haline getirmek, vatanımızda gözü olanların en büyük emelleridir.

Milletimizi birbirine bağlayan vatan birliği kadar, dil birliği de önemlidir. Güzel Türkçemizi bozmak suretiyle, bizleri bölmek isteyenlere karşı çok dikkatli ve uyanık olmak millî görevlerimizdendir.

İnsanları birbirine kaynaştıran unsurlardan biri de dinî inançlarıdır. Dinimiz, kardeşlik havası içinde bizleri birbirimize yaklaştırmaktadır. Din birliğimizi zayıflatarak aramızda düşman gruplar oluşturmak, dış güçlerin en büyük isteğidir.

Dış kaynaklardan beslenen çeşitli ideolojik akımlar, Atatürk İlke ve İnkılâplarını yıpratıcı düşünce ve davranışlar, Türkiye için önemli bir iç tehdittir. Bunlar da maddî ve manevî değerlerimizi parçalayarak Devletimizi yıkmak gayretindedirler.

Görülüyor ki memleketimiz için iç tehditler, dış tehditlerden çok daha önemlidir. Çünkü, içteki birlik ve beraberliğimizi sağladığımız sürece, ancak dış tehditlere karşı koyabiliriz.

Atalarımızın kanlarıyla sulanmış, Büyük Atatürk'ün bizlere emanet ettiği bu cennet vatanımızı, her türlü iç tehdide karşı korumak, millî birlik ve beraberliğimizi sağlamakta mümkün olur.

DIŞ TEHDİT

Türkler, tarih boyunca çok geniş ve değişik yerler üzerinde (Çin'den Avrupa ortalarına kadar) hâkimiyet kurmuşlardır. Çevreleri ile iyi ilişkilerde bulunmakla beraber, varlıklarını devam ettirebilmek için de zaman zaman savaşmak zorunda kalmışlardır.

Türklerin Anadolu'ya yerleşerek birçok ülkenin göz diktiği boğazlara sahip olması, bu ülkelerin bize yönelik tehditlerini ve düşmanlıklarını artırmıştır.

Avrupa ile Asya arasında bir geçit olan Türkiye'ye karşı dış tehditlerin en tehlikelisi komşu ülkelerden gelmektedir. Yakın komşularımızın bize karşı besledikleri düşmanlık duygularının çok çeşitli sebepleri vardır. Bu düşmanlıklarının somut örneklerinden biri de, ülkelerinde yaşayan soydaşlarımıza karşı takındıkları insanlık dışı tavırlardır. Halbuki Osmanlı İmparatorluğu zamanında Türkler, hâkimiyetleri altında olan milletlere devamlı surette iyi davranmışlardır.

Yunanistanla aramızdaki Kıbrıs ve Ege anlaşmazlıkları, Yunanistan'ın yayılma düşüncesinin bir sonucudur.

Türkiye, siyasî yapısı ve ekonomik gelişmesi sebebiyle dünya milletlerinin dikkatini üzerine çekmektedir.

Türkiye'yi parçalayarak topraklarımız üzerinde bir Ermeni Devleti kurmak isteyen Ermeni tehdidini de unutmamak gerekir. Ermeniler, gayelerine ulaşmak için asılsız iddialarla aleyhimize menfî propagandalar yapmakta ve dış ülkelerdeki temsilcilerimizi arkadan vurmaktadırlar.

Türkiye'ye yakından gelen bu tehditlerden başka uzak tehditler de vardır. İsrail'in yayılma politikası, başta Orta Doğu ülkeleri olmak üzere bütün dünyada huzursuzluğun kaynağı olmaktadır.

Ülkemizi tehdit eden bir başka husus da, hızlı kalkınma ve modernleşme çabalarımızın dost görünen bazı ülkelere engellenmesidir.

İşte bunlar gibi, her türlü yıkıcı ve bölücü tehditleri yok etmek için, milletçe yılmadan çalışarak güçlü olmak zorundayız.

YURT SEVGİSİ

Yurt, üzerinde doğup büyüdüğümüz, toprağın, suyundan, yer altı ve yer üstü her türlü zenginliğinden yararlandığımız, havasını teneffüs ettiğimiz toprak parçasıdır. Yurdumuzu korumak için canlarını veren, kanlarını akıtan atalarımız bu toprağın altında yatmaktadır. Tarihimizin her türlü izlerini, atalarımızın eserlerini taşıyan bu toprak parçası en kutsal varlığımızdır. Milletin de, devletin de varlığı için yurt önemli bir faktördür.

Türk milletinin fertlerini birbirine bağlayan kuvvetli bağlardan biri de yurt birliğidir.

Her türlü varlığı ve zenginliği ile bizi besleyen yurdumuza bağlı olmamız, onu sevmemiz, üzerine titrememiz gerekir. Bunu atalarımız tarih boyunca gösterebilmiş, bu kutsal topraklarımızı korumak için Çanakkale'de tarihin kaydettiği en büyük kahramanlığı göstermiş, destanlar yazdırmışlardır. Kısaca, bu gün üstünde yaşadığımız bu toprak, atalarımızın hayatlarını seve seve feda ederek bize bıraktıkları kutsal bir varlıktır.

Çeşitli iklim özellikleri, tabîî güzellikleri ve tarihî zenginlikleri, çok çeşitli ürünleri, sebze ve meyveleri ile Türkiye'miz dünyada pek az ülkeye nasip olan bir zenginliğe sahiptir.

Bu gerçeği insan, ancak ülkesinden bir süre ayrıldığı zaman fark edebilir. Bizi mutlu kılan yurdumuzun değerini iyi bilmek, onu korumak için askerlik hizmetimizi seve seve yerine getirmek gerekir. Onun üstünde yaşamaktan doğan gelirimizden bir kısmını devlete vermek, yani vergilerimizi seve seve zamanında ödemek görevlerimiz arasındadır. Doğru davranışlar gösterebildiğimiz, toplumumuza ve

devletimize karşı görevlerimizi yerine getirebildiğimiz sürece vatanımızda huzur ve mutluluk içinde yaşayabiliriz.

Vatan Şairimiz Namık Kemal yurt sevgisini şöyle dile getirir: "İnsan vatanım sever. Çünkü Tanrı'nın insana verdiği hediyelerin en değerlisi olan hayat, vatanın havasını teneffüs etmekle başlar. İnsan vatanını sever. Çünkü vücudunun maddesi vatanın bir parçasıdır. İnsan vatanını sever. Çünkü var oluşunun sebebi olan atalarının dinlenme yeri olan mezar ve hayatını devam ettirecek olan çocukları: nın doğum yeri vatandır. Vatan bize kılıcımızın ekmeğidir. Daima kendimize aittir ve daima kendimize ait olmaya devam edecektir. Daima nefsimizden fazla sever, nefsimizi onun uğruna feda ederiz." ("Vatan" makalesinden sadeleştirilmiştir.)

Ulu Önder Atatürk, yurt sevgisini ve hür yaşamının güzelliğini şu sözleri ile ifade etmiştir: "Yurt toprağı! Sana herşey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen Türk Milletini ebedî hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın. Türk Toprağı! Sen, seni seven Türk Milletinin mezarı değilsin. Türk Milleti için yaratıcılığını göster. Türkiye halkı, mütevazî millî hudutları içinde bütün medenî insanlar gibi tam manâ ve şumuliyle hür ve müstakîl yaşayacaktır."

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki vatan, hiç bir menfaatle değişilmeyecek kadar kutsal bir varlıktır.

SÖZLÜK

ada	: Deniz veya göl suları ile çevrilmiş bulunan kara parçası.
alüvyon	: Akarsuların, içinde aktıkları vadileri boyunca, aşındırarak taşıdıkları, bıraktıkları mil, kil, kum, çakıl gibi taş parçacıkları yığıntısı.
antrepo	: Gümrüğü ödenmemiş malların konulduğu depo.
ard ülke	: Bir limanı ticaret etkinliği bakımından besleyen ve ona çeşitli ulaşım yollarıyla bağlı olan dar veya geniş bölge.
boğaz	: Karalar arasında denizin çok daralmış yeri. Dağlar arasında açılmış dar, dik ve yamaçları kayalık geçit yeri.
delta	: Bir akarsuyun durgun bir suya ulaştığı yerde sürüklediği materyali, bulunduğu yerde çökertmesiyle ileriye doğru büyümüş düzlük yer.
erozyon	: Yer yüzünün aşınması, alçalması, düzleşmesine sebep olan bütün dış kuvvetlerin (akarsu, rüzgâr, buzul) işlemesine verilen ad.
fuar	: Fabrikalarda yapılmış eşyaları, topraktan elde edilmiş ürünleri geniş çevrelere göstermek, tanıtmak ve pazarlanmasını sağlamak amacıyla yapılan sergi.
ham madde	: Fabrikalarda işlenmek üzere hayvanlardan, bitkilerden, maden yataklarından elde edilen madde.
heyelan	: Kayaların, taş parçalarının, toprağın, büyük ölçülü tabakaların, yamaçtan kaymaları veya yuvarlanmaları.
ihracat	: Bir ülkenin dış ülkelere ürünlerini satması,
ithalât	: Bir ülkenin diğer ülkelerden mal satın alması.
kapitülasyon	: Bir devletin, başka bir devlete karşılıklı veya karşılıksız olarak tanıdığı ticarî ayrıcalıklar.
kaplıca	: Ilık, sıcak, çok sıcak su çıkaran bir çeşit kaynak.
krater gölü	: Püskürmeler sonucu yanardağ ağızlarında açılan çukur içinde suların birikmesiyle oluşmuş göl.
lâv	: Yanardağın püskürmesi sırasında yer yüzüne çıkarak akan kızgın erimiş maddeler.
mağara	: Eriyebilen taşların geniş yer tuttuğu bölgelerde suyun eritmesi ile oluşmuş türlü büyüklükteki geniş yer altı oyukları.
maki	: Akdeniz iklim kuşağında görülen odunsu, dikensi ve meşin yapraklı bodur ağaççıklardan meydana gelen bitki örtüsü.
millî gelir rezerv	: Bir ülkede, bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin para ile ifade edilen toplam değeri. Yatağında veya havzasında bulunduğu hesaplanan henüz işlenmemiş maden cevheri.
traverten	: Sünger görünüşünde delikli, ağırlığı az, içinde bitki kalıntıları da bulunan bir çeşit kireçtaşı. Bunların meydana getirdiği taraçalara traverten taraçaları denir.